

Elsas farfar brukade säga att på landsbygden sållades det fram lite andra egenskaper än i städerna. Att tåla. Kylan, mörkret, det fysiskt tunga arbetet, enformigheten, utsiktslösheten, fattigdomen.

Man stannade aldrig upp. Man bara fortsatte, vad som än hände. Om man dog kunde man visserligen inte fortsätta personligen, då fick någon annan i familjen ta över.

SOLVEIG VON SCHOULTZ | NOVELLER
Vinnarbidragen 2023

SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Vinnarbidragen
i Solveig von Schoultz-tävlingen

2023

Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner – volym 239
ISBN 978-952-7076-62-0
Layout: Rabbe Sandelin
Oy Nordprint Ab, Helsingfors 2023

Vinnarbidragen
i Solveig von Schoultz-tävlingen

2023

Solveig von Schoultz-tävlingen 2023

Första pris, 5 000 euro, går till **Ulrika Nettelblad**, Mariehamn, för novellen *Tåget*. Från första meningen väcker *Tåget* intresse och författaren visar både mognad och kunskap om genren genom gestaltning, tydliga personporträtt och en kittlande underton om att något är fel. Den vuxna läsaren förstår mer än huvudpersonen som är ett barn och det oskyldiga blandas med det accelererande brutala.

Andra pris, 3 000 euro, går till **Jessika Kriss Holmlund**, Åbo, för novellen *En tredje testikel* eller Toki toki! Uppsluppet och med gott humör avhandlas i denna vindlande text både högt och lågt. Berättarens uppmärksamma och empatiska blick på världen och jaget överraskar och vidgar horisonter. Lekande lätt rör sig texten via en avvärjd dödsdom till påbränt kaffe på bensinmacken med livslusten formligen osande.

Tredje pris, 2 000 euro, går till **Marie Metso**, Malmö, Sverige, för novellen *Sorgmantlarna*. Novellen är en varsamt tecknad text som sakta kryper in under läsarens skinn och slår rot. Beskrivningarna av berättelsens centrala plats, farfaderns hus, med sin tesamling, sina gamla naturböcker och uppstoppade sorgmantlar skapar en säregen, hotfull men eterisk stämning. Via fantastiska element växer texten till något helt annat än en vanlig uppväxtskildring.

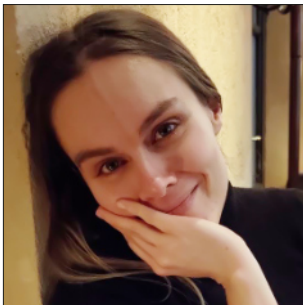
Ett hedersomnämmande går till **Johanna Dikert**, Helsingfors, för sin atomiserade kortroman om det moderna småbarnslivet, *Grottkvinnan*. Dikert följer i Erica Jongs fotspår då hon låter bitterhet, humor och groteska bilder rädda sina karaktärer från ett liv som moraliska förebilder. Istället får vi ta del av Mia, vars första tanke så fort hon fött sin dotter är att ha sex, hellre än att amma.

Ett hedersomnämmande går till **Synnöve Rabb**, Helsingfors, för *Jagaren*, en satirisk inblick i tidningsredaktionens absurda värld. Med ett starkt öga för detaljer visar Rabb hur det viktigaste i livet sällan är det mest uppskattade eller välbetalda. Pluspoäng för ett vackert slut där tiden ordagrant upphör.

Juryn bestod av
Karin Erlandsson(ordförande)
Malin Kivelä
Adrian Perera

I pris

Ulrika Nettelblad

Jag heter Ulrika och jobbar som läkare i psykiatri. Uppvuxen i Uppsala, bor på Åland. Har tre barn, två marsvin och massor av böcker. Jag tycker om språk och promenader. Mina texter finns på www.ulrikanettelblad.se.

Tåget

Jag växte upp på ett tåg.

Senare skulle mitt liv innehålla: bilar med tak man kunde fälla ned, ljumma neonnätter, palmer som vajade i brisen från ett hav medan reklamskyltarnas ljus glittrade i poolernas vatten. Utomhusbio, en hand på låret, hamburgare. Kolsyra som bubblar i munnen, majonnäs på överläppen. *Honey I'm home*, middagar som frysts ned som om vi alla skulle få äta som astronauter, att kunna värma ett isblock till en riktig måltid, framtiden när man lever mitt i den.

Inget av det skulle vara som rytmen av hjul mot räls, när kroppen rullar i bädden om natten i en tvär kurva. Den metalliska doften från rälsen genom det öppna kupéfönstret en het dag, samma doft som smaken hos spenatsoppa vi åt om vintrarna. Senare i mitt liv skulle jag vakna om nätterna för att det var så tyst och stilla, för att ett dån och en puls saknades mig.

Men har vi inte alla en rytm från barndomen, ungdomen som saknas oss.

Kanske på samma sätt som med ett språk man inte längre talar. Som ligger oformat på tungan och ändå, i djupet, utgör ens tankar.

På tåget var vi bara kvinnor. En gång hade det funnits män, men min uppväxt skedde i en tid när man var rädd att männen skulle behövas någon annanstans. Och när de behövdes någon annanstans, måste tågen fortsätta rulla.

På tåget fanns:

min mamma, som verkligen var min mamma, även om jag ibland undrade hur det hade varit att ha någon annan.

gamla farmor, som väl egentligen inte var just min farmor men kanske hela världens farmor, och någon bättre titel hade man inte kunnat hitta för henne ändå. Gamla farmor som stod med knotiga händer och gjorde köttfärspiroger, björnbärssylt, rödkålssallad och bovetepannkakor. Gamla

farmor som såg mig springa för snabbt över kopplingen mellan vagnarna och istället för att rusa fram och hindra mig drog fram sitt radband och bad till vår skapare och sedan såg det faktum att jag inte föll ned på spåret och krossades som ett bevis på att hon hanterat situationen alldeles riktigt.

lillkusin, som väl egentligen inte var just min kusin men väldigt liten och ”ganska sen”, som gamla farmor sa. Hon hade berättat för mig att när lillkusin var liten var hennes öron så fulla av vax att hon inte hörde ett skvatt av vad man sa till henne. Hennes dövhet upptäcktes inte förrän hon var fem år gammal, och då sög doktorn ”så stora mängder vax ur hörselgångarna att man hade kunnat föda en armé, med det vaxet”, men det var redan för sent. Hon var redan sen, hade missat för många kritiska ord. Jag var skeptisk kring om öronvax var det som kunde förklara alla lillkusins problem, för nuförtiden var det största problemet att hon hörde röster som vi andra inte kunde höra och de gjorde att hon fick en sådan huvudvärk att hon måste gå och lägga sig i en av förstaklasskupéerna och vila. (Förstaklasskupéerna var alltid tomma, långt innan hela tåget blev tomt: vem skulle ha haft råd att boka en sådan.) Men lillkusin var duktig på att städa och tvätta, oavsett vad som nu var orsaken till att hon var lite sen, ingen kunde städa en tågkupé och tvätta lakan som lillkusin.

Och så fanns det storkusin också, som förstås inte heller var min kusin, men hon körde tåget och kom aldrig till middagarna, till frukostarna. Jag skickades iväg till lokförarhytten med korgar med frukost, lunch och middag och när tåget stannade för längre stopp gick hon av vid stationen med sin måltidskorg och en bok, drack te och rökte cigarrer och läste. Hon sa aldrig ett ord och farmor hade givetvis förklaringen.

”Hon älskade en kvinna en gång”, sa farmor, ”de köpte ett sommarhus tillsammans. Hon gav upp drömmen om familj, drömmen om sin egen ära, för det där! De hade utsikt över sjön. Men en morgon vaknade hon, gick ned till sjön och upptäckte att hennes älskade hade dränkt sig.”

Sedan nickade hon som om det förklarade allt, och jag visste inte om det var att förlora sin kärlek eller förälska sig i en kvinna som var den verkliga faran.

”Jag trodde hon hängde sig!”, sa lillkusin.

”Din olycksaliga odåga!”, utropade farmor, för det var en favoritfras hon tyckte om att använda för att lägga tyngd i de flesta idéer hon ville

framföra. ”Naturligtvis hade hon inte hängt sig! Varför skulle det då ha funnits en sjö?”

”De köpte knappast huset med avsikten att hon skulle dränka sig”, sa min mamma.

Och gamla farmor fingrade på sitt radband som om hon önskade att Gud skulle rädda henne från det här tåget och dess galningar, och sa:

”Med er behöver jag varken rep eller sjö! Ni kommer att ge mig en hjärtattack en dag och så är det klart sedan!”

Och sedan hällde lillkusin upp mer i glaset, för utanför rummet där de åt sina middagar susade juninatten förbi. Dimmig med en doft av tall som kom in genom de gläntande fönstren. Och ännu var natten så ung.

Under den här tiden talade man om oroligheter, men det var fortfarande bara viskningar.

Sjömän sägs ha en kvinna i varje hamn. Min mamma hade ingen man vid varje station, men hon hade vänner vid alla de längre stoppen. De bjöds in till långa middagar med farmor och lillkusin (och storkusin var alltid bjuden, men storkusin tackade alltid nej, även om hon ibland vid de riktigt långa stoppen gick in till närmaste by och drack en whiskey).

De satt i ett eget rum, en mindre privat matsal innanför den stora restaurangvagnen. *Chambre séparée*, en avskild kammare i restaurangen, men det var en term jag skulle lära mig först senare. Den kunde bokas av de rika resenärerna för privata middagar och hemliga möten. Men nu var det en annan tid. Nu kom inga rika passagerare till tåget längre, nu kom nästan inga passagerare till tåget längre. Som om ingen längre vågade företa sig en resa. Kanske rädda för vad som skulle möta dem när de kom fram, eller kanske ännu mer: för vad som skulle möta dem när de kom tillbaka.

Och nästan ingen vågade längre dela hemligheter, inte ens i ett avskilt rum.

Farmor lagade rödkålssallad, dillpotatis, strömming. Hon bryggde starkt svart te, ställde fram porslinsaskålar med ett slingrande mönster av rosor och fyllde dem med honung, citronklyftor, som tetillbehör. Hon bakade hasselnötskakor, de smulade när man åt dem. Ett fint stoft som föll längs duken. Jag såg det från under bordet, jag brukade gömma mig under det och läsa böcker. Farmor ställde in mat i skålar till mig därunder, som till

en hund, men en hund man älskar. De flesta böcker var tillåtna men det fanns sådana som var förbjudna. Det visste jag för en gång såg min mamma hur jag läste en bok som jag fått av en vänlig herre med trasig hatt på en station i landets norra delar och hon tog den lugnt ur händerna på mig och sa att om jag inte ville äventyra allas vår säkerhet skulle jag aldrig ta emot en bok från en främling igen.

Vännerna hade med sig sprit och dagstidningar till min mamma. De drack och ju senare kvällen led desto mer vågade de viska om oroligheterna. Deras viskningar trädde in i min bokvärld. Deras viskningar var det sista jag hörde innan jag somnade, under bordet. Deras viskningar var bakgrundsbruset till hela min barndom, och därför oroade de mig inte, trots att de handlade om oroligheter. De var lika självklara som hjulens gnissel, slamret vid växlarna, rörelserna som vaggade mig till sömns som om tåget hade varit min mammas mage, som om jag aldrig fötts utan tillåtits stanna i trygghet.

När mannen anlände växte viskningarna till ett sorl.

Som ljudet när vi reste genom en storm. När vi var rädda för att träden skulle falla över spåret och att vi skulle köra in i dem i full fart. De skallrande fönsterrutorna. Farmor som bryggde te – dubbla mängden, dubbla styrkan – som om energin i det skulle rädda oss alla. Samlade oss alla i middagsrummet, med var sin tekopp framför oss som om det var vår nattvard, och tvingade oss att be till Gud. Inte ens mamma protesterade, trots att hon annars tvingade farmor att gömma radbanden om vi fick passagerare, med samma kalla överlevnadsinstinkt som när hon tog boken ur mina händer.

Hela tiden stormens ljud utanför, och sådant var oroligheternas sorl efter att han steg på.

Han gick på i hamnstaden i söder. Vår sydligaste station. Så stolta vi var, en gång, över att vårt tåg rörde sig över ett helt rike. Det fanns alltid en solnedgång någonstans, sa gamla farmor, och antingen jagade vi den eller så flydde vi ifrån den.

Det var en tryckande dag. Den doftade apelsinblom, hav och sand. Jag satt på kanten till perrongen och dinglade med fötterna över spåret och läste en tillåten bok, och plötsligt stod han där. Klädd i kavaj trots hettan. Fyrkantiga glasögon med tjock svart ram. En portfölj i ena handen. Och

en doft som jag aldrig känt tidigare, aldrig ens något liknande. Senare, i min framtid, skulle jag förstå att det var doften från ett rakvatten man på en annan plats kunde köpa överallt. Men vid den här tiden var jag femton år, jag hade levt mitt liv på ett tåg, och jag hade aldrig känt något liknande.

”Var försiktig så att du inte ramlar”, sa han.

Han talade vårt språk, men med en särskild ton som var fel, monoton där orden skulle dansa, och hans r var som hos ett barn som inte kunde tala rent.

Jag skakade på huvudet åt hans dumheter.

Jag hade rest mellan dessa stationer hela mitt liv, stoppen låg ingrodda i min kropp, jag visste precis hur länge jag kunde sitta, visste precis när tåget skulle röra sig.

Han sträckte ut sin hand, som för att erbjuda mig att resa på mig, men jag tog inte emot den. Ingen hade någonsin dragit upp mig förut. Jag visste inget annat än att göra det själv. Han ryckte på axlarna och steg på tåget, med sin fäniga portfölj och sin för varma kavaj. Hans doft dröjde kvar. Jag blundade och drog in den. När jag öppnade ögonen såg jag min mamma stå i en av kupéerna och betrakta mig, och när jag mötte hennes blick kom hon ut, drog tag i min hand och sa att det var dags att gå, trots att det var många minuter kvar till avgång. En bråttomton i hennes röst, som om hon var rädd att jag skulle bränna mig i hettan, som när jag en gång när jag var liten skulle hjälpa farmor med teet men istället spillde ut det heta vattnet över mitt vänstra lår. Det blev ett ärr som lillkusin sa såg ut som en karta, men ingen av oss visste över vilken plats, och vad skulle jag göra med en karta, jag visste ju ändå alltid vart jag var på väg.

Mannen var journalist. Farmor berättade för mig att det var en sådan som skriver i tidningarna. Jag hade aldrig förut tänkt på att orden i tidningarna skapades av människor. Mannen kom från ett annat land. Jag hörde honom berätta om det för lillkusin medan hon serverade honom frukost i restaurangvagnen. Jag stod i dörröppningen med en korg för att hämta frukost till storkusin, men jag blev kvar för att lyssna.

”Jag är inte som journalisterna i ert land”, sa han med sitt märkliga orena språk.

Lillkusin, som var mycket bättre på att städa än på att servera frukost och var ovanligt plågad av rösterna idag, hällde te på duken istället för i journalistens kopp.

”DIN OLYCKSALIGA ODÅGA!”, skrek farmor som kom ut från köket med korngröt i en stor skål och såg spektaklet. Hon drämde ned skålen på bordet framför journalisten, fick syn på mig, skrek: ”OCH DU OCKSÅ! NI ÄR ALLA LIKA OLYCKSALIGA!”

Jag skyndade mig bort, men hann se att han mitt i allt detta inte rörde en min. Kanske var det för att han inte förstod språket fullt ut, men jag tyckte ändå att det hedrade honom.

Men vad jag hört honom säga irriterade mig. Vad visste han om vårt land? Han visste inte ens när tågen gick, han visste inget om att leva med rälsen som en rytm i blodet.

Eller visste han? Kanske levde han i någon annan rytm, med en annan puls?

Jag undrade i vilken takt den gick.

En förstaklasskupé hade han bokat. Gamla farmor suckade åt saken över en te- och cigarettpaus på trappen till en av andraklassvagnarna under ett av de korta stoppen. Det var nästintill perverst. Vem hade råd med en förstaklasskupé? Vad skulle hända om alla började med sådan dekadens? Vart skulle lillkusin gå och vila när rösterna blev för höga, huvudvärken för stark? Och fanns det inte något mycket misstänkt med en man med sådana ofantliga mängder pengar?

Och dessutom en utlänning.

”Han kanske är utsänd av främmande makt för att spionera på oss”, sa mamma, med en viss sorts röst som visade att hon imiterade tidningarnas språk och alla sanningar som de försökte berätta för oss. Och som mamma satt om kvällarna i den enskilda kammaren och dechiffrerade med sina vänner, för mellan raderna kunde man upptäcka vilka lögner orden egentligen dolde.

”Det kanske är främmande makt som ska rädda oss!”, skrek gamla farmor och höjde sin tekopp som om hon ville utbringa den sista skålen innan det var dags för dans. Min mamma väste åt henne att hålla tyst. Farmor skakade på huvudet och sa att den som är rädd för allt har inget utrymme för att leva. Mamma sa att den som inte är vaksam ändå inte kommer att överleva.

Och sedan fick de syn på mig, jag hade kommit ut ur min kupé för att ta en kopp te jag också men det var som om min kropp hade svullnat och

växt från en station till en annan. Mina kläder kändes trånga, som om jag höll på att växa ur mig själv.

Min mamma stirrade på mig: mitt ljusa hår utslaget över axlarna, kläderna som skar in i min kropp.

De satt tysta och såg på mig, deras ansikten bleka, som om de i min uppenbarelse sett tecken på att jag led av en dödlig sjukdom.

”Sätt upp ditt hår, du är inget barn”, sa mamma.

Och farmor började röra på läpparna i tyst bön, men mamma gav henne en blick lika hård som stålet som tillverkades i fabriken, så hård att till och med gamla farmors böner tystnade.

Hade bokat en förstaklasskupé, hade han. Och hade bokat det avskilda rummet bakom restaurangen, hade han också. En sådan chock för oss alla. Varför skulle han ha ett rum för att äta middag helt ensam?

”Det finns ju inga passagerare på tåget”, sa min mamma, oroligt, och lillkusin sa, med den plötsliga klarhet lillkusin ibland kunde uppåda:

”Men det vet kanske inte han!”

Och farmor sa:

”Gud hjälpe oss, låt honom inte förstå det”, för alla förstod de intuitivt att ett tåg som fortsätter att gå trots att ingen reser med det, måste fortsätta ta sig framåt utan att man avslöjar dess hemligheter.

Jag orkade inte lyssna på dem, deras oro, deras lågmälda viskningar och deras högljudda utrop hade varit mitt livs vaggvisor, men *du är inget barn*, jag var inget barn, jag ville inte höra det mer.

Jag gick till restaurangvagnen för att duka.

Hettan hade börjat avta, vi var på väg norrut. Det skulle bli höst. Det skulle bli samma resor, samma stationer, samma tider, samma dagar, och ändå kunde jag känna ett dån i min kropp, i mina öron, en rysning i hela min kropp. Som om just den här kylan skulle bli den sista.

Journalisten kom in i restaurangvagnen. Jag såg ned på ett bord och rättade till en servettvikning på ett dukat bord som ingen någonsin skulle sätta sig vid.

”Ursäkta”, sa journalisten, “kan du visa mig ert chambre séparée?”

Han hade ett sätt att le som blottade mer tänder än vad jag var van vid. Ändå kändes han inte hotfull.

Jag förstod inte orden utan trodde att han försökte säga något på mitt språk men inte behärskade uttalet. När jag storögd försökte få fram ett svar började han skratta.

Hans skratt var så mörkt, för någon som levt sitt liv med kvinnor. Det smälte samman med tågets puls.

”Jag menar, kan jag få se var middagen serveras? Det enskilda rummet?”

Jag nickade och ledde in honom dit. Blek septembersol genom de smutsiga fönsterrutorna, det stora runda bordet. Dukat för oss alla, som alla kvällar, för att lillkusin aldrig skulle komma på tanken att bara duka för honom där. Jag vågade inte se på honom, men i ögonvrån kunde jag se hur han kastade en blick mot dörren. Sedan tog han ett snabbt steg fram mot mig.

Det sög till i mellangärdet.

”Lyssna”, sa han lågt. ”Jag har kommit för att skriva om vad som händer i ditt land, förstår du?”

Jag nickade, för jag förstod orden. Men jag förstod inte innebörden.

”Jag ska resa genom ert land när det händer, precis när det händer.”

Sorlet, bullret, dånet.

Den sista tryckande hettan innan ett åskväder drar igång.

”Jag är stark”, sa han. ”Och vuxen. Jag kan utsätta mig för risker och äventyr.”

Blixtar och dån, men varje gång åskan rasat vid ett stopp, hade vi alltid kunnat springa in i tåget, det var ju där vi hörde hemma.

”Det gäller inte er alla här.”

Men sedan kom gamla farmor, lillkusin, mamma, alla som en armé redo att befria mig, och jag fick inte möjlighet att fråga något mer.

Du är inget barn.

Och ändå behandlades jag som ett. Man verkade bestämma sig för att det bästa sättet att kontrollera denna man utsänd från främmande makt, var att umgås med honom. Men man hade också bestämt sig för att det bästa sättet att kontrollera mig, var att hålla mig ifrån honom. Om dagarna satt han i sin förstaklasskupé och skrev, och det var lillkusin som skickades att servera honom te och kakor, trots att det brukade vara min syssla när vi hade passagerare. Om kvällarna gjorde de honom sällskap i det avskilda rummet. De sa att samtalen inte var för mina öron. Jag fick en korg till min

kupé med middagssaker. Farmor skickade med körsbärskonfekt i den, som hon gjorde när hon hade dåligt samvete. Vi rörde oss norrut. Tiden var hypnotisk. Jag var utestängd och drömde om att få stå nära honom igen. Att få fråga honom vad han menat. Men de enda gångerna jag såg honom var vid frukosten, och där var jag så omgiven av farmor och mamma och lillkusin som plötsligt hade så många saker att säga till mig att jag aldrig fick chansen att säga något till honom innan han druckit upp sitt te och återvänt till kupén för att skriva.

En morgon fick han morgontidningen på sitt bord, läste den med en min av överraskning som var ovanlig för hans stilla, lugna ansikte. Han började skratta, sedan skakade han på huvudet. Lillkusin höll för öronen, kanske var det rösterna eller så blev hon chockerad över hans vanvördighet, alldeles öppet, mitt i frukosten. Farmor gick in i köket och hämtade små mörka brödbitar med mycket sirap i degen och stark, syrlig ost som pålägg, som om hon trodde att hans mun måste fyllas för att han inte skulle säga något olämpligt.

Min mamma gick och satte sig mittemot honom vid bordet.

”Kom med mig in i det andra rummet”, sa hon, ”och berätta för mig vad du läser där.”

Och de reste sig upp och gick.

Kvar var jag.

Jag var inget barn, Och ändå ett barn.

Kylan spred sig, vi reste hela tiden mot kallare tider, jag vaknade upp till frost över rutorna, jag strök med fingrarna längs rutan och ritade bilder på dess insida, som ett barn.

Jag ställde mig huttrande framför spegeln i min kupé när jag skulle byta till rena kläder, stirrade på min egen kropp som ingen annan vidrörde. Jag tänkte på journalistens doft. Omkring mig det stigande dånet av en katastrof i annalkande, men ingenting av det ville jag höra, allt jag hade hört var viskningar som pågått i hela mitt liv – jag ville att någon skulle sätta sina läppar mot min nacke, sina händer över min midja, mina höfter.

Sedan ryckte min mor upp dörren.

Hon slog ned blicken när hon såg mig där, hon förstod allt, Jag hade velat skrika åt henne att hon inte förstod något av vad hon såg, men mina ord hade svalts ned med gårdagskvällens svartvinbärssaft vid kvällsmålet.

”Gamla farmor behöver dig i köket, klä på dig.”

”Det är oroliga tider”, sa gamla farmor i köket.

Hon slamrade med porslin och hennes händer darrade.

”Tåget kommer att stå stilla idag.”

”Varför?”

”Vi inväntar besked, om att vägarna är säkra.”

”Men säkra för vad?”

”Bär ut tekopparna, min vän. Och ta ut apelsinmarmeladen. Det är en sådan dag.”

Sedan mumlade hon sina böner medan hon skar upp det svarta brödet.

Alla satt tysta i frukostmatsalen, journalisten också. Jag sökte hans blick men fann den inte, kanske hade aldrig våra blickar funnit varandra.

”Det behöver inte ha börjat än”, sa min mamma. ”Det har funnits falska rykten förut.”

Farmor bredde sinnligt en smörgås med gamla, vana händer. Hon la på apelsinmarmeladen i tjocka klickar. Så stolta vi var, att resa genom ett rike där det både fanns kål som tålde vintertäckan och blommande apelsinträd med en doft som kunde hypnotisera en, och allt detta plockade vi upp längs vägen, det fanns alltid någon annanstans med en annan årstid och det var dit man var på väg.

Hon ställde fram smörgåsarna till journalisten. Han reagerade inte på att hon bredde dem åt honom som om hon varit hans gamla farmor också, han bara tog dem i handen och tog ett bett som om tjocka lager smör och ost när det gifter sig med apelsinmarmeladens sötma var det enda som fanns att tillgå nu.

”Men hur många gånger ska ni vänta på att ett rykte ska vara sant? Det kan vara för sent gången det blir det”, sa journalisten.

”Inte nu”, sa min mamma med stålrosten, med en blick mot mig.

Ett barn, ett barn, ett barn, som inget får veta.

Viskningar av oro fast de ibland kändes som om någon skrek så högt i mina öron, som när man gick ut för att ta sig över mellan vagnarna, att ljudet är så högt att man till slut inte hör någonting.

”Vad ska vi göra nu?”, sa lillkusin.

”Vi ska laga köttfärspiroger”, sa farmor.

Och så stod vi hela dagen, fast vi var så få på tåget, vi stekte och fyllde och rullade och gräddade, och när tåget väl rullade igen kom vi försenade till nästa station, och där mötte oss folkmassor som om vi var ett glädjebesked, för att vi rörde oss genom landskapet igen betydde att inget av de rykten de också nåtts av var sanna.

Men för första gången på länge var det också människor som steg på tåget, de stod med packade väskor, frusna i sina varmaste kläder, de var redo för att färdas länge.

Jag såg farmor och mamma och lillkusin stelna.

Och sedan var det: en dimmig morgon, en frostig morgon, det var innan gryningen, innan vi nått fram, och min mamma väckte mig, och all ilska jag känt mot henne och hennes vakande ögon var som bortblåst i min sömndruckna själ, allt jag ville var att hon skulle krypa ned intill mig i bädden som hon gjorde med mig när jag var ett litet barn, hålla om mig och blåsa bort mina mardrömmar.

Hon ruskade om mig, hyssjade mig när jag protesterade, och pekade på en läderportfölj på kupégolvet. Den var sliten, jag hade aldrig sett den förut, senare skulle jag undra om det var något gamla farmor bytt till sig mot köttfärspiroger. Och hon sa, med den stilla tonlösa röst bara min mamma kunde ha och bara när det verkligen var viktigt:

”Du ska packa den här med dina kläder, och dina böcker. Gamla farmor har redan packat kakor, körsbärskonfekt.”

Jag stirrade på henne.

”Idag”, fortsatte hon med samma röst, som om någon hade sugit ur allting ur henne och den sista kraft hon hade kvar måste användas för att säga detta, ”ska du resa iväg.”

Och så berättade hon.

Om hur jag och journalisten skulle gå av i hamnstaden, vi och många andra människor, men att jag kanske var den som hade allra störst chans att ta mig någon annanstans, för att jag kunde resa med honom, för att hans papper och hans språk och hans land och hans kunskaper skulle kunna ta mig någon annanstans mer än för någon annan, att han skulle ta mig och min kappsäck och allt som var jag till en annan plats och en bättre plats och en plats där jag inte skulle behöva frukta för mitt liv.

Jag frågade om inte lillkusin skulle komma med. Och sedan om inte storkusin skulle komma med, och om inte gamla farmor skulle komma med. Och allra sist frågade jag om inte hon skulle komma med.

”Nej”, sa hon, och rösten sprack och hon vände bort sitt ansikte när hon sa det, ”för det här är vårt land.”

Och långt senare skulle jag förstå att hon redan under många månaders tid förberett sig på att lämna mig.

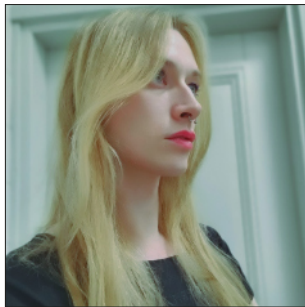
En gryningsmorgon, en tidig morgon, i det första ljuset nådde vi hamnstaden. Journalisten kom och knackade på min kupé och jag hade drömt om att gå med min kropp nära hans men medan jag hade drömt sådana drömmar hade världen börjat rasa omkring oss och alla drömmar var banala nu. Vi gick av tåget och han bar min kappsäck åt mig i ena handen, i andra handen sin väska med skrivmaskinen och allt, och människorna rörde sig omkring oss, oroliga myror, och vi steg på båten, när vi stod på däck och såg ut över det mörka havet huttrande i kylan lade han sin arm om mig, och när vi var ute på öppet hav var det som om trycket verkligen gick över i åskan, då kom det första dånet, då föll de första bomberna.

En tredje testikel eller Toki toki!

II pris

Jessika Kriss Holmlund

Jag är 32 år och magister i filosofi. Österbottning i diaspora, bosatt i Åbo. I huvudsak har jag livnärt mig på olika former av handledning och pedagogik men jag har också skrivit en hel del kulturkritik och essäer, farit runt på panelsamtal och hållit såväl informativa som underhållande föredrag. Musik, bildkonst och skönlitterärt skrivande, alla tillhör de min habitus, men det är nog inte fel att påstå att skrivandet på senare blivit speciellt viktigt i mitt liv. Jag brukar säga att jag inte har något val – skrivandet är för mig en slags existentiell navigationsteknik och på så vis en ren nödvändighet. Men med stor tacksamhet kan jag säga att det nog var mitt andra pris i Arvid Mörne-tävlingen 2019 som fick mig att inse att mina texter också kan bringa glädje åt andra. Likaså nu, 2023 – det värmer att erhålla denna typ av erkännande för något som ändå på många vis är så pass personligt.

Jag är inte religiös, men jag tror på den Österbottniske Jesus. En långhårig och skäggig man i höftskynke och Nokias gummistövlar som en aprildag bär sitt kors med höga kliv över ett svart och buckligt åkerlandskap. Han som talar om för oss att inte vara rädda för döden. Han brer smörgåsar, smörgåsar med stekt ägg. Han håller upp mjölk i plastmuggar. Han säger att livet är till för just oss, för oss levande. Vi äter smörgåsarna, dricker mjölken.

Han säger att tjälen går ur jorden snart, sen lyfter han upp korset på axeln och blinkar mot mig innan han kliver vidare.

Jag är inte religiös, men honom tror jag på.

*

Det har gått ett år nu när jag väl ringer upp hälsocentralen. Nu som då har jag googlat samma sak, lugnat ner mig. Det är nog inte cancer. *Cystor behandlas inte ifall de inte är smärtsamma eller på annat vis besvärar*, det har jag fått veta. Det är nog en cysta. Jag är rätt övertygad efter mina efterforskningar på internet. Jag har redan vetat av den ett år. Ungefär. Jag minns inte exakt när den dök upp. Men plötsligt var den där. Jag märker sånt. En utmaning med att skaffa underkläder är att hitta modeller som håller allt på plats. Det är inte omöjligt men det kräver rätt passform. Och det kräver god kvalitet, elastiska material och att de slutligen också träs på plats på rätt vis. Jag märkte att vänster sida blivit besvärligare, vill rinna iväg, ut under troskanten. Där fanns nåt som tog plats, något som inte funnits där förut: *En tredje testikel*. Jag fasades när jag kände efter, kände delarna glatt glida omkring där innanför det mjuka skinnet,

när jag hade den mellan fingrarna, som en ärta, eller nästan en böna... Min hjässa svalnade, som om någon hällde kallt vatten över mitt huvud och axlar. Något växer i min pung!

Till saken hör att genetiken inte är på min sida. Min far begravdes med bara en testikel. Dagen vi stod vid kistan hade det inte ens gått ett år sedan operationen. Och knappt ett halvår av behandling av något som vi i efterhand fått veta var en särskilt aggressiv typ av cancer. Cancer visste vi förstås att han hade, men att den var särskilt aggressiv var nog något läkarna valde att berätta först när det värsta redan hade hänt. När jag kände dendär pärlan mellan mina fingrar fördes jag rakt dit, tillbaka till begravningen. Pappa i en kista och jag tolv år med en ros i min hand.

Jag svettades och kände hjärtat svälla innanför revbenen, jag vände mig till sökmotorn och skrev

a third testicle...

Det jag fann tydde på att det också kan vara en ansamling vätska, en slags blåsa, och inte ett knippe cancer som kommer sprida sig till resten av min kropp och slutligen ha ihjäl mig. Detta räckte för att få mig att lämna alltihopa. För att få mig att förhala ärendet i ett helt år. Trots att alla sökningar också ledde till starka rekommendationer att ta kontakt med läkare. Obehandlad testikelcancer blir sannolikt förr eller senare metastatisk och sprider sig till lymfkärlen och lungorna. Det kräver tyngre och mer omfattande behandlingar och oddsen för att överleva blir sämre. Men jag klarade inte av att ta itu med det. Jag skaffade istället ännu tajtare underkläder.

Det kan kanske verka som ett märkligt val. Men tanken på att efter alla år av sjukhusbesök nu kliva in hos en allmänläkare och slänga upp pungen på bordet kändes värre än tanken på att dö. Det var redan en god tid sedan min könsutredningsprocess var klar. Jag hade undergått hormonbehandling i flera år och jag kunde faktiskt vid detta lag leva utan att nästan alls ägna en tanke åt att det var något som skiljde mig från andra kvinnor. Jag hade lyckan att slippa tänka på vad jag hade mellan benen, och oftast gjorde jag det inte. Det var som om *det* inte fanns, som om det var ett minne blott, att det som där hängde var en souvenir från en avlägsen resa. Att det skulle göra sig påmint på det här viset, som en potentiell dödsdom, var bara för mycket. Jag bestämde mig för att luta mig på min självdiagnostik och glömma det hela.

Mitt förhållande till min kuk och allt som hör därtill är komplicerat. Jag uppfattar dem inte som speciellt maskulina, vilket för en del är svårt att förstå. De är för mig neutrala kroppsdelar, lite som ett öra, en navel eller en fot. De hänger med, men tilldelas ingen särskild betydelse. Det är ett slags godkännande från min sida. Jag vet varifrån jag kommer, att jag är född som pojke, men lever som en vuxen kvinna. Ett godkännande som är lättare att hantera när jag faktiskt har förmånen att kunna leva som mig själv. Jag har fått ett nytt liv. Och så länge ingen behöver veta vad jag har i byxorna löper livet på och jag kan leva som "vanligt folk".

Jag har hunnit ha många män. Tack för att du frågar. En del stadiga förhållanden, faktiskt. För vissa av dem finns det något tilldragande och exotiskt med min något speciella kropp, för andra är det en rätt ointressant sak. "För mig är du kvinna, jag kan inte se dig på något annat sätt" berättade en av dem för mig. "Jaha" sa jag. "Jag har aldrig velat knulla en man" fortsatte han. "Nähä" sa jag. Sen talade vi aldrig mer om det. Jag gjorde slut med honom dels för hans städmani. Han strök till och med strumporna. Dammsög ofta kökslådorna. Han vek sina kalsonger till prydliga paket, oavsett om han kom hem sent, berusad och kåt. Jag hittade ofta mina strumpor och trosor, vikta och placerade som ett litet brev precis på hörnet av soffan. Vem kan lita på en sån människa? Han körde ofta bil full, ännu oftare hög på hasch, för det "syntes ju inte i blåstestet". Det är en bisak. Vi kan lämna det.

Visst känns det ibland besvärande, när det inte ryms in i exempelvis en bikini, testiklarna alltså, sorgesamt till och med. Då kan jag få lust att hämta kniven. Akta dig! hotar jag, för jag kan bara lyfta luren – *Ett samtal*, det är allt som krävs, så är jag i operationskö! Jag har pappren och underskrifterna färdiga redan. Och då är de *so long* för testiklarna, de slängs på en sophög bland sjukhusavfall, och kuken skärs upp, styckas, vänds ut och in, blir till slidväggar och nån slags klitoris på något obegripligt sätt som jag aldrig klarat av att få ordning på. Jag tappar luft och ser stjärnor varje gång jag försöker läsa in mig på ämnet. Det vore ingen förlust att klippa av dem. Verkligen inte. Men bara att läsa om operationen gör mig svimfärdig. Jag vill inte tänka på det. Istället väljer jag att avmätt acceptera och välja mina trosor med varsamhet.

*

När jag var tolv år drömde jag att jag och min bror var i vardagsrummet. Brorsans pysslade med sina Pokémonkort. Teven stod på. Det var mörkt och vi var ensamma hemma. Det var ofta så när jag var tolv. Det var ofta vinter och vi var ofta ensamma hemma. Vår mamma jobbade i skift. Pappas begravning var redan avklarad, men i drömmen stod likkistor ställda längs ena väggen. Dom var två stycken. I en av dem låg vår pappa. Vi såg på repriser av The Simpsons på teve. Och brorsan, då fjorton år, plockades med Pokémonkort. Allt var som vanligt, bortsett från meningslösheten. Den totala tröstlösheten som vilade över allt. Likkistorna i sin tysta närvaro. Jag kände ett molande äckel inför dem. Att däri fanns kroppar. Pappa, och så en främling. Som om främlingen bara kommit med av farten, lagrats hos oss i väntan på jordfästning. Som vårt vardagsrum var ett kapell. Ett dödens hus där en mer eller mindre inte spelar så stor roll. På golvet invid kistorna nära där min bror satt låg tre rosor. Nej, dom ska ju vara i pappas kista! säger han plötsligt. *Fan ändå*. Vi måste sätta in dem dit...

*

Det var en av vårvinterns första soliga dagar, när solljuset på allvar börjar bita på isen och snön, värma upp asfalten och öppna upp människors ansikten och leenden. Jag tog bussen till Tallbackens sjukhus.

Jag kliver ut i en slaskpöl på trottoaren och börjar vandra uppför backen upp till entrén. Det är ännu is på marken, pepprad med gruskorn. Det är blött, och vårfloren strilar längs trottoarkanten. Seniorer anstränger sig med rullatorer och käppar, balanserar fram. Jag tänker kanske jag får bli så gammal, och sen vinglar på käppar och kryckor, kanske rentav på hjul, i vårsolen utanför en hälsovårdsmottagning. Jag är trettioett nu. Kanske kommer jag gå här ganska snart, som trettio två-åring, utanför canceravdelningen. Stå där och röka i en glåmig morgonrock. Jag kommer ihåg dem så, gubbarna utanför sjukhuset i Kokkola där min pappa låg. Taniga gubbar, trötta och orakade, ådrorna som rann genom de grå ansiktena, handen om droppställningen som en lans, andra handen hållandes en cigarrett. När man ser döden komma kan man väl lika gärna röka, det är väl så man tänker, kanske. Kanske skulle jag också tänka så. Kanske går jag ner till bensinstationen mitt emot sjukhusområdet redan

när jag lämnar sjukhuset idag och köper mig mitt första paket cancercigarretter.

Aulan öppnar sig, kafeterian till höger med smörgåsar och bananer. Jag köper en smoothie. En blåhårig kvinna sitter och äter en semla vid ett av borden. Hon ser trött och led ut. Som hon ville vara nån annanstans. Jag känner solidaritet med henne. Jag sätter mig vid ett bord. Ingen av oss vill äta vår frukost just här. En karl sitter vid ett annat bord. Han är flintskallig och ungerfär lika bred som han är lång, iallafall när han sitter, han ser på mig, sådär som karlar ibland ser på mig. Ser förvånad och lite ertappad ut när jag möter hans blick. Medan jag sörplar i mig min smoothie sänker sig en skräck i min mage, jag ser mig själv på en sjukhusavdelning bland testikelstympade män, män behandlade för en *herrsjukdom*. Jag föreställer mig hur jag får förklara mig, vad jag gör där med mina silikonbröst och mitt långa hår. Hur jag kanske skämtar bort det. Men nästa sekund inser jag att håret också kommer att falla. Tanken får mig att vilja vända hem igen, dör jag av obehandlad cancer så får jag i alla fall ha håret med mig ner i graven. Kanske skulle ett år på en canceravdelning ta både håret och hoppet av mig, få mig att rasa ner i gubbskapet. Cellgifterna skulle riva geisten ur mig och jag skulle bli något skrumpnat, grått och könlost i en morgonrock, sugande på en cigarrett med mina testikelopererade kamrater. I kamp mot döden, tård, sorgfull och obrydd över mitt utseende skulle bröstet se ut som jag stulit två apelsiner från kafeterian. Jag dricker smoothien på mindre än en minut. Det känns löjligt att jag ens satte mig ner för en så kort stund, men jag vill gå vidare till röntgenavdelningen och lämna den obehagliga bilden av mig själv som flintskallig i sjukkläder precis här.

Röntgenavdelningens dörr viker upp sig med ett surrande ljud när jag rycker i snöret, branddörrar med nätförstärkta, frostade glas. Jag ser en kvinna i med fluffigt blont hår, som om det var sprejat och pudrat till orörlighet, som håret på en docka, som borstats för många gånger. Hon sitter bakom ett glas. Jag hör skrik, inte ett sånt där vasst och ringande som uppstår vid plötslig skräck utan ett djupt och sorgesamt skrik, ett sånt som när något kärt tas ifrån en. Jag tittar neråt framför mig och ser jag en gammal kvinna i en sjukhussäng. Hon ligger mellan mig och anmälningsbåset. Det känns som jag klivit in i någons privata sjukhusrum, till en främmandes dödsbädd, som jag ofrivilligt klivit in i en scen, i något

tragiskt som man inte vill vara en del av. Jag möter blicken hos kvinnan som sitter bakom glaset mittemot mig, hon ser på mig som om hon vill ursäkta röran. Hennes mun är lite öppen men inget ljud hörs. Jag vill berätta att jag jobbat inom vården, att jag nog sett värre, och jag vill visa medlidande med den skrikande kvinnan, ta hennes hand och säga att jag inte alls är besvärad, att jag förstår hennes lidande. Men inget av detta verkar rimligt, så jag går istället förbi sjukhussängen och räcker över mitt sjukförsäkringskort till kvinnan bakom glaset. Rum 3 säger hon, knappt hörbar över ett nytt långdraget skrik, och hon gör en gest mot bortre änden av rummet, där det finns en till branddörr med varningsskyltar för radioaktiv strålning. Som en sluss, en gräns.

Jag behöver inte passera den porten utan ser att dörren med numret 3 finns där alldeles intill. Tur, tänker jag, som om antalet portar man passerar anger hur allvarligt ens tillstånd är. Jag sätter mig på en stol precis mittemot dörren med trean på. Den ser ointressant ut. Bredvid den är en dörr till en toalett som ser exakt likadan ut. En röd lampa lyser invid treans dörr: *Upptaget*.

Kvinnan i sängen rullas iväg av två unga kvinnor i vita kläder. Mitt i väntrummet finns ännu en tom sjukhussäng provisoriskt parkerad. Jag tänker på vårdpolitik, trängsel och underbemanning, att det här är resultatet, och jag känner att kvinnan hade rätt att skrika. Att vi alla bara borde skrika.

Stolar är ställda längs väggarna. Men ingen annan väntar här förutom jag. Kvinnan bakom glaset ser neråt, på en skärm eller i papper eller manualer. Eller kanske stickar hon, virkar eller löser korsord? Kanske läser hon pornoveller, med samma trötta min, det är en konst i sig det...

En man kommer in genom samma port där jag gjort entré. Han anländer till en betydligt lugnare scen. Han kliver rakt fram, som en cowboy i en saloon. Han kraxar något på finska. Påminner om en stor kråka i sin svarta college och slitna, grå jeansbyxor, lutandes över disken, med en cigarett bakom örat, gam-aktigt sänkt nacke, flåsandes på plexiglasets medan kvinnan bakom söker efter hans uppgifter på sin dator. Han vänder huvudet ryckigt åt sidorna, skärmmössan som en näbb, och ett lite morskt leende på läpparna, som om han bevakade rummet, som om just han hade nån slags makt över oss. Det är något pubertalt över hans sätt, trots att han knappast kan vara mycket yngre än mig. Han får mig att minnas

ynghingarna på krogen i min hemtrakt, som luktade brännolja och kodynga och hade just dendär samma kaxiga blicken när de beställde ett stopp Karjala och en Jägermeister i baren. Stod där och bligade som om de ägde stället. Som att ha fyllt 18 var en bedrift som i sig var värd att beundra. Kråkmannen ser på mig för en sekund, kanske två. Kvinnan, säger något ohörbart, väser med sin lilla, hesa röst. Kråkmannen ser på henne. Rycker med nacken. *Toki toki!* säger han sedan högt och går slängigt, lojt, mot min riktning. Han stannar snett framför mig, ser på dörrarna, ser på mig, ser på sitt FPA-kort och petar ner det i sin plånbok. Han släpper plånboken ner i sin ficka och gör ett ryck med hela kroppen som om han gjort ett beslut. Sen går han och sätter sig några stolar bort från mig. Jag känner mig lättad över att han inte började pata med mig och att jag kan återgå till att koncentrera mig på min dörr och min röda lampa. Ultraljudsundersökning, står det överst på dörren, på en klisterremsa, som något man skulle klistra baktill på en bil. En bumper-sticker. Ultraljudsundersökning. Här ute tänker de kanske, kvinnan bakom glaset och mannen i kepsen, att jag ska in dit för att undersöka min livmoder. Kanske var det därför han valde att vända bort från mig, valde att inte påbörja en konversation, "går du ofta hit...". Han tänker kanske jag redan har *en bulle i ugnen*. Han skulle bara veta att jag har *en ärta i pungen*. Jag kan inte för mitt liv bestämma mig för om jag ska skratta eller gråta.

*

Jag och min bror plockade upp rosorna som var torra, som om de legat några dagar, legat sedan förra lördagen då vi stod i kyrkan. Jag plockar upp dem, känner att det bara måste göras, *de måste ner i pappas kista*. Så jag rycker upp locket tillräckligt för att slänga in dem under kanten och låter det på en gång falla igen, som när man slänger en påse hundskit i ett sopkärl. Nu var det gjort, vi kan låstas som om detta aldrig hänt. Min bror ser på mig besvärat, som om han precis i den stunden höll på att pissa ner sig. Han ser på mig och säger: Det där var inte pappas kista...

*

Lampan är fortsättningsvis röd. Men dörren öppnas och en kvinna i min ålder tittar ut. Jag kliver upp innan hon hinner säga mitt namn. Lättad, befriad från väntan. Och märkligt nog är jag inte rädd längre.

Jag kommer in i ett litet utrymme där det finns en bänk och en lavoar. Jag tänker att jag är som Jesus, att jag låter Gud besluta vad som sker med mig herefter. Jag hänger omsorgsfullt upp min jacka, ställer min handväska på bänken, som om jag hörde hemma här. Som det var ett hotell. Jag vet inte vem jag är i den här stunden. Jag begriper inte alls varför jag är så munter.

Du kan hänga kläderna där, säger kvinnan glatt, du behöver enbart ta av dig byxorna, och lämna skorna där utanför också!

Jag ler och nickar, som om något festligt inväntade, som om jag faktiskt hade en bulle i ugnen, och jag följer henne vidare in i nästa rum. Det är inte stort. Där ryms en brits, och en del apparater, hyllor med flaskor och paket med pappersservetter och handskar. Som ett förrådsutrymme. Rummet är svagt upplyst, nästan mörkt. Ytterligare en dörr finns rakt fram. Jag uppmanas lägga mig ner och dra ner underbyxorna, och kvinnan försvinner ut genom den andra dörren, lämnar mig ensam där med byxorna nere. Jag ser upp på en lampa, rund som en fullmåne, svagt vitt ljus, lyser inte starkare än att jag kan betrakta den. Det är tyst. Jag känner att det är nu det händer, att jag kan få ett cancerbesked precis nu. En dödsdom, till och med. Att jag själv försummat att låta det kollas upp tidigare kan vara ödesdigert. Så är det bara.

Jag är lycklig över att rummet är tyst och mörkt. Det känns andaktsfullt. Jag känner plötsligt mig som jag försonats med döden. Att jag är beredd att få min dom. Eller också är jag bara på någon form av autopilot, på flykt från min verkliga panik. Jag besinnar den möjligheten. Det kommer panik, säger jag till mig själv, blir det cancer så blir det också panik, i något skede. Kanske redan idag, eller kanske först imorgon när tanken fått sjunka in. Vi kommer att tappa håret. Bli tvungna att raka av det när behandlingarna väl inleds. Ja, säger jag till mig själv, du klarar det också. Du har kämpat förut, det blir lättare den här gången, för du är vuxen nu. Vi kommer att må så jävligt dåligt, viskar jag. Jag betraktar fullmånen ovan mig – Så kommer det att bli, men vi får acceptera det också, *för du är bara människa!* Jag talar om det för mig själv: Du. Är. Bara. Människa. Jag talar om för mig själv – att jag måste acceptera det. Alla ska dö.

Då kommer en man på knappa 40 in i rummet. Han hälsar och talar i en enda utandning om att han är läkare och att han heter Markuskaurismaa. Samtidigt drar han på sig ett par blå latexhandskar. Han slänger sig på en sadelstol invid britsen, applicerar skyddsplast vid en apparat.

Dethär kan kännas lite kallt, säger han när han klämmer på en tub.

Han börjar glida omkring med apparaten, det känns knappt, glidmedlet gör allt glatt och rörelserna blir omärkbara. Jag vrider huvudet och ser på skärmen. Det ser ut som bubblor som växer och blir mindre, som ett rörligt landskap, det piper och det ser ut som han tar skärm-dumpar, fotografier av mina testiklar- Med varje pip fryser bilden samtidigt som röda och gula streck ritar konturerna kring de gråsvarta formationerna. Biiip! Han fortsätter, och jag följer intresserat med vad som händer på skärmen. Biiip! Vad betyder det? Betyder varje pip cancer-varning, lokalisering av ett kritiskt fynd som kräver vidare undersökning?! Gud vet. Jag har lagt mig under ödets bila redan. Jag är inte ens rädd.

Är det dethär som du menar...?

Han visar på något som till och med jag kan urskilja som *ärten*, som en mindre rund formation intill ena testikeln.

Ja! svarar jag.

Markuskaurismaa fortsätter: Det såg ut som den var nedanom först, men nu har den flyttat sig uppåt, över den vänstra testikeln... Ja! säger jag, ivrigt, *precis så*, den flyttar på sig när man rör på dem!

Jag tänker att nu har vi den jäveln, nu får vi veta vad det är...

*

I vardagsrummet står vi vid kistan. Min bror vill inte öppna den, lyfta ut rosorna. Det är ju någon annans kista, någon annans släkting... Vi borde inte röra den. Jag återigen kan inte leva med att ha slängt rosor i ansiktet på ett främmande lik. De hör helt enkelt inte hemma där. De måste bort därifrån. Och dessutom så är de ju pappas rosor. Våra rosor, som vi skulle ge honom och låta följa med ner i graven. Det sista vi kan ge honom. Jag bara kan inte lämna det såhär. Så jag lyfter kistlocket igen, denna gång hela vägen. Ett grått ansikte ler mot mig därnere, med stora hästliknande tänder. En kvinna. En gammal kvinna. Hon ser ut att ha varit död länge redan, jag kan inte avgöra om ögonen är stängda eller öppna, det är som

om hon knep ihop dem i ett skratt med tänderna blottade till ett stort grin. Huden ser torr och nästan mumifierad ut, de beniga händerna ligger knäppta på bröstet, rosorna härs och tvärs över likets ansikte och händer, som om någon precis *slängt in dem där*. Jag rycker dem åt mig, nappar dem med fingrarna för att inte behöva röra vid kroppen, jag städar bort lösa rosenblad från ansiktet, sen stänger jag kistlocket och andas ut med rosorna på golvet invid mig.

Jag kommer aldrig glömma den döda kvinnans skratt. Det var bara en dröm, det här hände aldrig, ändå kommer jag aldrig att glömma hennes ansikte. Jag kan se hennes grin bara jag sluter ögonen, asgarvet, som om det fanns något hejdlöst roligt med det hela, med mig, ett barn som försöker rätta till ett misstag, lägga rosorna i rätt kista, så roligt att det slår ett hål genom ens mage och förvrider ansiktet så att till och med tandköttet blottas.

*

Markuskaurismaa talar entonigt som en apparat.

Joo inte är det en tumör inte. Det är vätska...

Bubblan på skärmen är alltså bokstavligen bara en bubbla. Barlast. Jag försäkrar mig om att jag hört rätt. *Inte* en tumör? *Den* är ofarligt alltså!?

Joo med cystor som den här gör man ingenting, om den nu inte orsakar smärta eller blir såpass stor att den skapar besvär. Markuskaurismaa ställer ifrån sig apparaturen och drar av sig handskarna. Du kan torka av dig med pappren där, säger han medan han rundar britsen där jag ligger, han är redan på väg ut ur rummet, som om detta var en liten obetydlig etapp i hans arbetsdag.

En sjukskötare kommer att ringa upp och meddela samma resultat, någon gång under veckan, säger han till sist och lämnar mig ensam i rummet, med byxorna nere, med slem i min gren, jag torkar med servetterna och kliver upp, drar upp mina Victorias secret och mina jeans. Lättad över att mina testiklars tid i rampljuset slutar precis här. Att de kan återgå till att vara en hemlighet.

Sjukhuset påminde om en skolbyggnad när jag gick ut. Taket lite för lågt, jag lite för lång för att passa byggnaden, nåt skurmedel i luften, eller en doft av tuggummi, vårvintersolen som på låg höjd kikar in genom

fönstren ute i aulan. Jag kände mig som jag vuxit ur byggnaden, som ett vuxet barn beredd att möta livet utanför. Jag föreställde mig barn sjunga *Den blomstertid* i en gymnastiksal. Ytterdörren öppnades automatiskt, bändes upp med ett mekaniskt ljud. Samma blåhåriga kvinna satt i caféet och jag kände mig lite sorgsen att hon inte fick kliva ut i ljuset tillsammans med mig, skratta med mig, kanske gå och ta en öl, fast klockan inte ens var elva på förmiddagen.

Jag är hungrig, så jag går till bensinstationen på andra sidan vägen nedanom sjukhusområdet och köper en kopp kaffe och en äggsmörgås. Byggnaden har stora fönster som låter solen fylla rummet. Utsikt ut över bensinpumparna. Där står långtradare parkerade. Byggarbetare stövar omkring med trötta ögon och tunga axlar. Kanske är detta rentav deras lunchtid? De ser lite på mig, med en viss förvåning i blicken, kanske för att jag är den enda på plats som inte har arbetskläder på sig. Eller kanske för att jag är den enda kvinnan i utrymmet. Största delen av borden står tomma, som på så många såna här platser verkar kundkapaciteten vara oändlig. Omättbar. Buffébordet med *kotiruoka* - schnitzlar och köttbullar med potatismos i oändligt överflöd. Sånt som arbetskarlar tycker om, precis som deras mamma skulle tillagat det. Jag känner doften av kotlett, en fet, blöt och lätt förruttnad doft. Arbetskarlarna slevar upp såser och ärter på sina tallrikar. De har skitiga händer. Så där smuts som inte går bort med tvål. Jag vet, för jag har vuxit upp bland såna karlar, och under mina tonår försökte jag vara en sån, försökte lära mig hur motorer fungerar, lära mig svetsa, lära mig att skita ner mig på det där ärefyllt karla-aktiga viset. Den tanken får mig att le, jag har lämnat allt det bakom mig. Jag dricker mitt kaffe vid bordet längst in och känner mig välbehagligt malplacerad. Jag älskar solljuset, jag älskar det påbrända kaffet, jag älskar det smörstekta ägget i rågbröd som jag sätter tänderna i. Solen bländar mig, jag blundar och ser orange och gula färger, när jag öppnar ögonen ser snön ut att lysa blå som en svetslåga, asfalten blank och svart som slickad latex. Eller kanske som lakrits. Jag tänker jag ska gå upp till disken och hålla upp en kopp kaffe till. Och ifall någon av männen skulle komma fram och klumpigt erbjuda sex på bensinstationens trånga toalett så ska jag bara svara *Toki toki!* ställa ner muggen och ta hans hand.

Sorgmantlarna

III pris

Marie Metso

Jag är en malmöit med släktrötter i Kirkkonummi mylla. Hittills har jag medverkat i trettiön antologier med mina noveller och dikter. Jag har en magisterexamen i Litterär gestaltning från Författarskolan på Lunds universitet. I höst debuterar jag som författare med skräckromanen *Gynnaren* (2023), skriven tillsammans med Anna-Karin Tellgren.

När jag skriver tycker jag om att variera mig, att prova på olika genrer och stilar – att hitta rätt röst för varje ny historia är det som väcker min skrivlust. Min övertygelse är att berättelser föder vår empati. De får oss att upptäcka och se varandra.

I mitt skrivande dras jag till fantastiken. Till allt det där som gömmer sig på andra sidan garderoben eller i mörkret under sängen. Resten av tiden är jag skolbibliotekarie.

Blå. Blå. Blå.

Cedric räknar brevlådorna fram till huset, prickar av dem med fingrarna mot bilrutan.

En grön till och sen är de framme. Den ena pappans nacke är rödflammig efter solen. Invid honom sträcker den andra pappan ut fingrarna, greppar handen som kliar bestämt men försiktigt, får honom att sluta krasa mot rödsvidande hud.

Nu är de förbi den gröna brevlådan, svänger av vägen och kör in mot grinden. Borta vid allt det gjutjärnsvälvda väntar farfar. Han står där med händerna i fickorna, har all tid i världen.

”Hej pågar”, hörs det dämpat genom rutan.

Pappan vid ratten vinkar åt honom, åt sin pappa, innan han stiger ur bilen och lämnar Cedric själv med sin andra pappa.

”Har du med dig allt nu?” undrar Rafael, vänder sig i bilsätet så att han kan se Cedric där han sitter med axelremsväskan i famnen.

”Visst, farsan.” Rösten som kommer ur honom är dov, han har ännu inte vant sig vid den. Den kunde lika gärna tillhöra någon utanför bilfönstret.

När han var liten längtade kroppen alltid till farfars hus under sommarloven.

Nu känns det annorlunda. Som om något hunnit lägga sig mellan honom och den här platsen under året som gått.

Hur mycket han än söker inom sig så hittar han inte tillbaka till den där känslan. Av solvarma sommarmorgnar där filen och flingorna knappt hann slinka ner innan han slank ut till sina ensamlekar längs vildvuxna trädgårdsgångar.

Cedric får med sig väskan och kliver ur bilen. Gruset knastrar under fötternas tyngd. Pappa står vid farfar. Cedric ställer sig bredvid. Tillsammans med honom utgör de tre generationer. Tre generationer av tystnad. Det finns vissa pappor som talar och andra som inte gör det.

”Vad du har växt”, säger farfar medan han kramar om sin sonson.

Det är en ordentlig kram. Inte en sån där med en nervös ryggdunk såsom pappornas när de lär känna nya manliga vänner och vill försäkra sig om att de minsann är lika straighta som dem till sitt sätt.

Alla dessa mansnormer. Cedric är så trött på dem. Både på papporna och på sig själv. För att han också faller in i samma norm. Klänger sig fast vid den som ett barn vid sin snuttefilt. Han är också den där nervösa typen som alltid ser till att avsluta varje manlig kram med tre ordentliga klappar över ryggen.

För att hans pappor är bögar. För att han själv inte tycks kunna undvika den där rörelsen. Förutom med farfar. Då är det okej. Här går det att kramas ordentligt utan att riskera att bli ifrågasatt för sin sexualitet.

Farfar vet. Han satt borta på verandan när Cedric fick sin första kyss. Från Maja i huset bredvid. Men det är längesen nu som han blivit kysst. Det var en småkylig sommarmorgon. Maja var tio och han hade precis fyllt nio år.

Det hade varit häftigt. Och han skröt på skolgården sen när höstlöven blåste in. Att han minsann kysst någon från mellanstadiet. En långträdare till och med. De andra killarna i klassen hade nickat uppskattande. Något lystet i blickarna redan då. Och Cedric kände sig bekräftad. Så där som en straight kille omgiven av andra straighta killar gör.

Om han kunnat så hade han velat lappa till sitt nioåriga jag. Vad var det ens för en tanke? I och för sig kanske han inte hade behövt någon smäll. Mer en kram fri från ryggdunkningar.

”Hördu grubblaren, teet väntar i vinterträdgården.” Farfars ord väcker honom ur tankarna. Han vecklar ut sig, vänder öronen utåt istället för inåt.

Ger pappa en ordentlig kram utan ryggdunk. För att han behöver det. För att de båda behöver det.

Bilen med föräldrarna kör sin väg och Cedric följer efter farfar över verandan. Bakom dem susar träden stillsamt. Som om de vill kapsla in farfars hus och låta tankarna susa lika fritt som vinden genom löven.

Den inglasade verandan med vinterträdgården ligger på baksidan. För att nå dit behöver man först gå igenom den mörka hallen som grenar ut sig till farfars arbetsrum och biblioteket, till köket och de två sovrummen. Väskan blir liggande kvar invid dörren. Precis som allt grubbel och träningsskorna som redan börjat spänna mot tårna. Fast de bara är en

månad gamla. Snart har han växt ur även dem. Växtvärken lurar som ett dovt dån inne i natten. Får honom att sparka undan täcket i ett försök att sparka ur sig värken.

Cedric känner den även nu när han stiger ut bland träden och växterna i vinterträdgården. En molande känsla i benen som gör det svårt att sitta still.

Utanför glasväggen vindlar sig farfars trädgård ut tills det vildvuxna klättrar upp över sluttningen som ramar in deras hus. Där uppe bland vindpinat gräs vilar resterna efter förra årets höststorm. Det fallna trädet sträcker sig som en hand över heden.

Här inne i glashuset är det mesta vilt men tuktat. Plantorna med sina färgsprakande blomster som hänger i klasar över honom är noggrant ansade. Uppmärksamma med sina latinska namn.

Farfar har alltid gillat ordning och reda. Och klassifikationssystem.

Fast det gäller inte pilgiftsgrodorna. De får hoppa som de vill inne i vinterträdgården.

Grodorna var det han var mest stolt över som liten. Han brukade berätta för sina klasskompisar och de äldre killarna i skolan om hur de minsann hade fritt hoppande pilgiftsgrodor hemma hos farföräldrarna. Världens giftigaste.

Sen behövde han ju inte nämna något om att farfars grodor egentligen inte var giftiga. Eftersom deras kost inte bestod av skalbaggar eller myror som ledde till att de producerade sitt pilgift.

Men det var då. Nu försöker han mest undvika dem med sina stora fötter.

Cedric böjer sig ner för att titta närmare på något som först ser ut att vara ett stackars förvirrat ogräs. Ensam bland allt det prydliga.

Fast den här växten har en liten blomma. Djupt lilagnistrande med ett gap där massvis av små puderfyllda fröstänglar söker sig ut.

Växten rister till, det går en skälvning genom dess stjälk. Ett litet dammoln lösgör sig. En pust av saffransgult. Cedric hinner inte hålla andan, drar instinktivt efter luft. Andas in alla små korn som letar sig genom näsborrarna, ner i strupen och luftvägarna.

Han nyser till, försöker hosta ur sig frömjölet men det är lönlöst.

Istället sträcker sig Cedric efter tekannan på det lilla träbordet. Håller upp den ångande drycken i en av de blåklintsblåa keramikmuggarna. Han blåser försiktigt på den mörkbruna vätskan för att få det att svalna.

Till slut kan han svälja ner frömjölet med en klunk te som smakar höst och regniga skogar. Svart te med kvitten. Inne i köket har farfar ett helt hörnskåp med numrerade teburkar. Han är den enda som Cedric känner som har en temeny. Med över fyrtio teer senast de räknade.

Något i ögonvrån fångar hans uppmärksamhet. Cedric böjer sig ner över träbordet där allt står uppdukat. Där under tebrickans glas gömmer sig fjärilarna. För evigt fastnålade med vingarna utsträckta, som om de bara slagit sig ner där en stund för att vila.

Men ju längre Cedric ser på de döda fjärilarna desto mer tycker han att det är något där inne som rör sig. Jo, precis nyss, en liten skiftning hos en av fjärilarna.

De är alla mörkt sammetsbruna. Av samma skrot och korn. Eller av samma skrymt och skrott, som farfar skulle sagt.

Och där är den igen, en försiktig rörelse. Ett vingslag.

Cedric får tag på tebrickans ena list, bänder med fingrarna tills det lackade träet ger vika.

Ut kryper en fjärl. Yrvaket livslevande.

Han ser på den lilla fjärilen. Dess svartludna kropp och vingarna där mörkret flyter ut. Som om den svept in sig i sorgen. Men mörkret sträcker sig inte hela vägen. Längst ut finns en ljusning, en liten strimma solsken kantad av himmelsblåa fläckar.

Fjärilen sträcker på vingarna.

Fler småbevingade följer i dess vaka. Likt skuggor fladdrar de ut i grönskan genom det öppna takfönstret.

Cedric blir stående, låter dem flyga sin väg. Sedan ställer han ner tebrickan bakom en stor kruka med passionsblommor. Eller klockväxter som farfar brukar kalla dem när han varsamt stryker deras kronblad.

Farfar kommer in med en av sina gamla böcker och snart sitter de försjunkna i alla illustrationer av flyghundar och medusor. I deras koppar kallnar teet medan himlavalvet innesluter dem i sammetsmörker. De sitter kvar i sin ljussfär från stormlyktan som vaggar lojt i brisen uppe vid takfönstret.

Tills farfar gäspar.

”Det är ju en dag imorgon också.” Han klappar Cedric över knäet.

Benet därunder har redan börjat spritta. Växtvärken smyger sig på och hela natten vänder och vrider sig Cedric under täcket. Förbannar sin tonårskropp och allt nytt som hela tiden får honom att knappt känna igen sig själv.

Men det är inte morgonljuset som väcker honom. Snarare är det ryggen.

Det kliar så förfärligt. Så att han skulle kunna riva hål på huden med bara naglarna. Kan man få växtvärk i skinnet?

Cedric reser sig upp, rättar till sina boxers och svänger på garderobsdörren för att kolla hur illa det ser ut på ryggen.

Det är något som inte stämmer i spegeln. Det är inte något utbrott av akne, inte växtvärk i huden ... Eller jo, växtvärk är det väl.

Cedric sväljer, känner sig fram över de små, små skotten som söker sig ut ur ryggen. Från svanken och upp till skuldrorna letar de sig ut ur huden. Små ljusgrönt spröda skott av växter.

Okänd art.

Cedric sväljer igen. Är detta ens fysiskt möjligt?

Han har hört talas om svampar som infekterar intet ont anande myror och får dem att klättra upp i träd där de självdör, så att svampens sporer kan regna ner över nya intet ont anande myror på marken. Och det finns parasitsvampar som hotar olika grodarter runtom i världen, huden som de andas genom täcks av svamp.

Men blommor och människor?

Han får på sig en tröja. Under bomullstyget böjer sig växtskotten, söker skydd mot hans rygg för att inte riskera att brytas. Han känner det, känner hur rötterna rör sig inuti huden.

Farfar har lämnat en lapp på köksbänken.

Är ute och går. Mackor och saft finns i kylan.

Cedric får med sig fyra mackor med ost och tomater. Inne i farfars bibliotek sitter en liten mässingsskylt med överstrukna äpplen och kaffekoppar.

Så länge han inte smular är det lugnt.

Han hugger in på mackan, sväljer ner tuggan med saft och slickar av fingrarna.

Som liten kunde han sitta här inne i timmar och bläddra bland bokbladen.

Nu stryker istället fingertopparna längs med bokryggarna. Läser av guldsirliga författarnamn och titlar.

Dorothea Eliza Smith. *The Fruits of the Lima Market*.

Anne Kingsbury Wollstonecraft. *Specimens of the Plants and Fruits of the Island of Cuba*.

Maria Sibylla Merian. *Metamorphosis Insectorum Surinamensium*.

Gamla böcker med gamla illustrationer över sprött papper. Frukter och spindeldjur. Färgernas djupa toner som blött in i sidor fyllda av damm och söt vaniljdof, så där som äldre böcker undanstuvade i biblioteksmagasinet under Universitetsbiblioteket i Lund. Cedric kommer fortfarande ihåg doften från när han fick följa med farfar en dag på jobbet.

Försiktigt lyfter han ut den sista boken ur bokhyllan.

Kanske går det att hitta något som liknar skotten på ryggen – att artbestämma vad det är som har slagit rot i honom. Troligtvis är det en tropisk eller subtropisk växt. Det är dem som farfar samlar på i sina inglasade rabatter.

Fingrarna stannar till vid en bild som föreställer en fjärils metamorfoser.

Larven som kryper över ett sprucket granatäpple. Fjärilens snabel som söker sig in i en blomma innan den prövar sina sammetsblå vingar mot skyn.

Inuti en av de andra böckerna hittar Cedric en illustration som ser exakt ut som fjärilarna från farfars tebricka. Som om den slagit sig ner på boksidan, så trovärdigt tecknad är den.

Sorgmantel. Nymphalis antiopa. Linné, 1758.

Sorgmantelns larv är lika taggig som rosenstjälkarna ute i trädgården. Som om den vill skydda sig och sin rygglinje av röda fläckar mot omvärlden.

Cedric förstår den. Önskar själv att han hade såna taggar som kunde skydda mot allt det ovälkomna.

Fingertopparna följer texten. När sorgmantlarna väl letat sig ur sina puppor livnär de sig främst på nektar eller saven från träd. När vintern kommer så övervintrar de på trädstammar och rotvältor.

Tankarna rör sig bort mot det fallna trädet uppe på heden. Han stänger boken och drar av sig tröjan. Med boken under armen och mackorna i sin andra hand lämnar han bibliotekets sensommartysta rum.

Fötterna stannar till framför hallspegeln. Skotten har växt till sig där under tröjtyget. Små lila prickar bildar knappålshuvuden längst ut på varje skott.

Snart blommar han.

Cedric stiger ut i sommarvärmens, rör sig barfota genom trädgården. Med fötterna mot det lena gräset. Uppe på heden viskar vinden, stryker den lilla ängen på hans rygg. Får honom att bölja.

Rotvältan välver sig över honom likt ett mörkt kråkbo.

Cedric slår sig ner i den svarta jorden. Runt honom myllrar det av liv. Myror och skalbaggar utför sina ärenden medan han äter sin fjärde macka.

Att växa tar på krafterna.

Han sträcker på ryggen, känner hur skotten sträcker sig mot solen. Växtrötterna vecklar sig runt nervtrådarna, aktiverar klorofyllet. Fotosyntesen ser till så att han lagrar energin från solen. Musklerna längs med ryggraden slappnar av, låter naturen ha sin gång.

Och han faller ner på mage i gräset invid de nakna trädrötterna. Äter det sista av mackorna och bladdrar vidare i boken. Precis som när han var liten.

Nu känns det annorlunda. Det spritter inte längre i kroppen. Vinden smeker honom mjukt över ryggen likt tröstande fingrar.

Han känner sig rofylld. Rotfylld i myllan som växer, som spirar i och runtom honom. Här och nu sker ensamlekarna istället i tanken. Han drömmer sig bort till varma ångande skogar där flyghundar söker efter frukter och fjärilar landar på grässtrån.

Något kittlar uppe på ryggen. Ett bekant vingpar fladdrar förbi. Tebrickans fjärilar. Farfars sorgmantlar, de har hittat tillbaka till honom här ute på heden. Stryker honom ömt över ryggen, slår sig till ro invid knopporna som håller på att brista.

De dras till blommorna som växt sig starka hos honom. Hans egen ängsrygg.

Hela dagen ligger han där, låter fjärilarna fladdra i takt med hjärtslagen under eftermiddagens timmar.

Tills dagen glider över i kväll.

Han för skymningen med sig. Inne i huset har farfar redan gått och lagt sig, men stormlyktan möter honom med sitt vajande ljussken.

Cedric lägger ifrån sig boken i bibliotekets mörker, men det är som att han inte riktigt kan gå och lägga sig än. Han saknar sina fjärilar, hur de håller honom sällskap. Bara en stund till. Så som när han var liten och lekte sina ensamlekar.

Sorgmantlarna flockas över ängsryggen när han vandrar ut i natten.

Hedersomnämmande

Johanna Dikert

Som kulturproducent jobbar jag dagligen med andras texter och formuleringar, försöker få andras manus att lyfta ännu mer. Det egna skrivandet och läsandet av skönlitteratur fungerar som en motvikt till arbetet med andras material och som en privat kreativ kanal. Jag bor i Helsingfors, har studerat i Lund, Skurup och Beirut och är uppvuxen i Vanda.

Grottkvinnan

Ibland träffar man människor som har samma dragningskraft som en sprängfylld finne. Den sitter mitt i ansiktet, med bultande ytspänning. Man borde inte klämma utan låta den torka ut och förtvina. Det här vet man. Men det händer att lockelsen är för stor. Och så klämmer man. Oj vad man klämmer. Njuter av varje sekund. Allra mest njuter man av att ha gett efter för frestelsen.

Sekunden efter känner man sig tom. Man kommer knappt ihåg hans namn.

*

Erik drog av sig kondomen och la den varsamt på Kepler-boken som låg överst i traven av tre pocketböcker som fanns på hans sängbord. Det hade blivit onödigt många GT:n igår. De hade varit helt för gamla för den klubben. Men de hade båda haft genuint roligt. Mia var glad att Erik hade gått med på att gå ut. Och även om hon visste att det var ett pity-fuck från hans sida så hade det fyllt sin funktion. Hon hade legat med en annan man. Det var det viktiga. Eller som hennes väninnor sa – *en viktig milstolpe i hennes healingresa för att älska sig själv igen.*

– Kaffe? frågade Erik.

Han stod fullt påklädd i pentryköket och hade satt på äggvatten och kokat espresso.

– Tack men jag är redan sen, svarade Mia och tog emot kaffet med skummad mjölk som Erik sträckte fram till henne.

Hon hade trosor och tröja på sig. Att stå där utan byxor kändes märkligt nu efter att dom legat.

Mia gick in i det minimala badrummet för att skölja av sig och i hoppet om att hitta en flaska munvatten. Lägenheten hade säkert tre meter i takhöjd men i övrigt var den väldigt trång. Senast hon varit här var under första året vid universitetet på någon förfest.

Det såg ut precis som hon mindes det. Den enda skillnaden var att Gato Negron och den vita Marlboron var utbytt mot GT och vitt snus.

Det var Eriks mammas övernattningslägenhet i stan. Han hade bott där sedan separationen medan han letade efter något eget.

Mia tog på sig sina Dr. Martens och sin för årstiden alldeles för svala puderrosa bomberjacka. Erik gav henne en kamratlig kram innan hon gick.

*

Två månader tidigare är det lördagmorgon i mitten av februari. Emma har ätit halva sin grötportion och andra halvan ligger utspridd i små klickar under bordet och runt hennes stol, tillsammans med torkade fruktbitar och makaroner från tidigare måltider.

Tomas har sovit dåligt. Mia vet det på hans sätt att skramla ovarsamt med kärnen när han tömmer diskmaskinen. Emma har vaknat tre gånger under natten och kom till slut i deras säng. Tomas stör sig på att hon envisas med att ligga på hans dyna. Han får klaustrofobi säger han. Hon andas honom i ansiktet. De blir svettigt.

Tomas visste tidigt att han ville ha barn. Barnlängtan fick han redan som 20-åring. Varje kvinna han blev kär i efter sin 22-årsdag försökte han visualisera som sina barns kommande mor. Mia var den stabilaste flickvännen han haft.

Mia hade inte hunnit tänka på ifall hon var sugen på att bli förälder eller inte innan hon träffade Tomas. Hon hade längtat efter att få älska någon på ett sätt där hon inte behövde hålla tillbaka sina känslor.

Bara han tömt diskmaskinen klart skulle Tomas göra sina två ostsmörgåsar på rostad limpa och brygga sin English Breakfast. Tänk att hon gift sig med en tedrickare.

*

Sexet dem emellan hade aldrig varit något speciellt. Mia hade kategoriserat det under ”man kan inte få allt här i livet”. Hon visste inte om Tomas var generellt mindre kåt än hon eller om han bara inte var lika kåt på henne som hon var på honom. Ett samtal de aldrig skulle komma att ha.

En gång under studietiden hade hon snokat i sökhistoriken på Tomas dator och hittat textraden **HARDCORE ANAL BIG ASS**. Tomas hade deklarerat sig vara en ”bröst-kille” och hade aldrig visat något större intresse för hennes röv. På senare tid hade han i och för sig inte visat intresse för någon alls av hennes kroppsdelar.

Mia hade nöjt sig med deras ljumma regelbundet oregelbundna sexliv. Tills hon fick Emma.

I rummet på BB, 12 h efter förlossningen drabbades Mia av en nästan plågsam lust att ligga med Tomas. Hon kände en stark åtrå till hans kladdiga oduschade kropp som luktade kaloririk sjukhusmat och två dagar gammalt svett.

Det måste ju ha hänt någon gång, någon måste ha haft sex i det här rummet, tänkte hon. Fanns det överhuvudtaget rum där ingen någonsin har haft sex?

Hon kände inte igen det som folk sa om att barnafödelse var som ett maraton. De som sa så hade nog inte själva sprungit ett maraton. Hon hade sprungit sju. Den enda likheten Mia kom på var att hon hade bajsat på sig under bägge händelserna.

Sin egen förlossning likställde hon närmast med upplevelsen av att ta svamp. Hon hade gått djupt in i sig själv och fått kontakt med universum. Hennes konturer upplöstes och kärnan framträdde klart. Den yttre ängsliga dömande blicken som annars alltid var så närvarande hos henne var borta. Kvar fanns kött och instinkt. Ett tidlöst lugn.

Den pyttelilla bebisen låg i en egen säng i mitten av rummet och gnydde. Hon skulle matas, bytas på och skapas anknytning till. Bebins överlevnad hängde på Mia och Tomas nu. Inuti magen hade kroppen tagit hand om allt. Utanför var hon hjälplös. Barnmorskan kom in och visade hur man skulle bada, byta, mata, tvätta.

Den starkaste instinkten Mia kände som nyförlöst var att runka av sin man. Hon ville hellre suga kuk än amma. Är det här grottkvinnogenerna som kickar in? Hade hon inte läst om det någonstans? *För att mannen ska stanna kvar och ta hand om modern och barnet, ge dem mat och skydd och inte dra iväg och plantera sin säd i nästa hondjur*. Hon var nästan säker på att hon hade läst om det här någonstans.

*

Tomas vill inte ha fler barn. Han är redan så trött konstant säger han. Han älskar givetvis Emma och hon är hans allt, men ser också framemot tiden efter småbarnsåren.

Den där magiska tiden efter småbarnsåren.

Sömnlösheten, sexlösheten, småfetheten, ensamheten. Plötsligt en dag - putsveck!

Mia hör på Emmas sätt att andas att hon behöver bajsas. Hon hoppas Tomas också ska höra det eftersom de kommit överens om att det är han som kör pott-träningen idag.

Han sitter framför paddan med sina ostsmörgåsar och har airpoddarna i. Mia måste vifta lite irriterat framför honom för att få hans uppmärksamhet.

– Nu har hon kakkat på sig

– Jag äter

– Hon brukar ju kakka typ en halvtimme efter att hon har ätit frukost

– Mm.

Efter att ha nattat Emma den kvällen blir Tomas ensam uppe och ser om andra säsongen av The Wire. Mia lägger sig i sängen med en ljudbok. Hon är inte trött. Hon skulle egentligen vilja kura upp bredvid Tomas i soffan, men hon orkar faktiskt inte se om en serie hon redan en gång sett. Och dessutom inte gillade speciellt mycket den första gången. Hon låtsades bli hänförd av handlingen och av de sargade karaktärernas bångar och inre resor och hänga med i gängkonflikterna. Men i själva verket kämpade hon mest med att hålla sig vaken. Hon vill se på Gilmore Girls eller Parks and Rec. Det såg hon på när hon och Emma var ensamma. Hon tyckte om att vara ensam med Emma. Att ha hela ansvaret och göra allt på sitt sätt och för några dagar skapa deras egna rutiner.

Tomas måste ha kollat minst tre avsnitt för Mia hade sovit djupt redan ett tag när hon märkte honom. Hon låtsades inte vakna när han satte sig på sängen.

Han puttade henne i sidan och väste tyst hennes namn. Hans andedräkt luktade vagt av alkohol, förmodligen whiskey, fast han hade borstat tänderna. Han hade nog inte druckit så mycket, men Mia hade en känslig näsa.

– Mia, Mia...

Hon vände sig på rygg men förblev liggandes.

– Mmm

– Då på kryssningen, i januari.

– Mm

– Jag hångla med någon där.

Han hade inte tänt någon lampa så hon såg bara konturerna av hans ansikte, men på tonläget visste hon exakt hur mungiporna låg och anade blicken stirra in i täcket.

Hon förstod genast vem det var. Tiina från sporten. Mia hade märkt en flörtig ton mellan dem redan första gången hon såg dem tillsammans innan hon och Tomas riktigt var ett par. Hon hade aldrig tagit upp det med honom men slutade bjuda Tiina på deras fester och undvek medvetet platser där de kunde tvingas umgås tillsammans alla tre. Det gick inte alltid och när det hände var det så otroligt stelt varje gång, det blev bara värre av Mias ansträngningar att skapa en avslappnad och allt annat än svartsjuk stämning.

– Vem har sett er?

Visste alla finlandssvenska journalister nu att Tomas hade varit otrogen mot henne? Hon skämdes när hon i huvudet formulerade sitt Whatsapp-meddelande om det här till sina vänner.

Satans Tomas.

*

Emma är hos Mias mamma söndagen när Tomas kommer för att ta det sista. Han är så långsam och fundersam kring alla prylar så Mia har tagit sig friheten att packa porslin och tavlor. Just dom grejerna är ganska enkla. De behåller sitt eget arvegods och den konst de köpt gemensamt är det ändå ganska uppenbart vem det är som egentligen gillar vad. Som den stora rödbruna trä-kobran från Laos som Mia gick med på att släpa hem bara för att hon var så nykär. Hon har hatat synen av den de senaste sex åren.

Badrumsskåpet töms på hyvlar, hårvax, näshårstrimmer och tre olika Armaniparfymer. Längst in ligger en flaska sköljmedel som blivit kvar från Mias syster som bodde hos dem i vintras när de var på Mallorca.

– Sköljmedel är ett praktbevis på hur ängslig och lättlurad människan är, ropar Mia från badrummet.

Medan de packar ner grejer i kartonger och röda plastlådor säger de saker för att bevisa för varandra hur coola de är med dödsstädningen av deras äktenskap.

Mia har lagat cannelloni på lammfärs och ricottakräm till middag dagen innan. Det finns rester om Tomas vill ha.

Det vill han.

Finns en öppnad flaska Barolo också om han är intresserad. Det är han.

Vinets strävhet får stämning dem emellan att mjukna.

– Det lönar sig inte att panta på bra viner, säger Mia och tittar uppskattande på sitt glas Barolo 2016.

– Mm det är gott det här, instämmer Tomas som ändå är klart mer fokuserad på pastan.

– Ja för man vet ju fan aldrig när man dör, vilka viner man lämnar efter sig. Vad som blir kvar i kylan.

Hedersomnämmande

Synnöve Rabb

Jag kommer från Österbotten, och under sommarhalvåret håller jag helst till i min stuga i Vassor, där jag börjat böka mer och mer i trädgården. När det blir mörkt och minusgrader kommer jag ändå alltid ihåg att jag bor i Helsingfors. Jag dras till skrivande för att det finns så få begränsningar. Allt man kan föreställa sig är möjligt. Men inte bara det. Jag jobbar också med bild, och då dyker det ibland upp sådant som jag inte alls kunnat föreställa mig.

Mest har jag jobbat på dagstidningar, som fotograf på Jakobstads Tidning, som layout-journalist och konstredaktör på Hufvudstadsbladet och på sistone som inhopande redigerare på Vasabladet och Österbottens Tidning.

JAGAREN

”Jag är bäst.”

Sablar, hörde någon henne? Elsa kastar en blick över axeln. Parkeringsgrottan är nästan tom. När hon är stressad kan hon säga riktigt huvudlösa saker högt. Som i dag. Hon är inte alls bäst, i själva verket har hon under det senaste året fått så mycket negativ respons att hon nästan helt tappat sugen. Det är inte längre fråga om konstnärer, skådespelare och författare som är arga över negativa recensioner. Det är mycket värre. Det är inte tillräckligt många som läser hennes artiklar.

Hon är nästan tjugo minuter försenad till redaktionens utvecklingsdag. Hon försov sig efter att ha legat vaken och oroat sig för dagens program halva natten. Den här sortens jippon gör henne illamående. De brukar gå ut på att man ska upptäcka att man vill göra något som aldrig tidigare fallit en in. Hon slänger av sig ytterkläderna och kollar vilken konferenssal de ska hålla till i. Numera ryms de i en av de mindre.

Dörren står på glänt och hon glider tyst in i den mörka salen. Hon hade tänkt sätta sig längst ut på bakersta raden, men blir stående. Längst framme står tidningens chefredaktör, och han pratar med stort allvar om prioriteringar. Elsa lyckas inte riktigt uppfatta vad han säger. Hon kan inte ta blicken från texten på skärmen bakom honom.

”Adjö till nyheter på papper! Printen = 64 sidor helgläsning.

Vad platsar? Väg kostnader mot kundupplevelse, jämför med mest lästa artiklar.”

Mest lästa artiklar. Det är inte hennes artiklar. Cheferna säger att hon skriver fel, om fel sorts kultur, på fel sätt. Folk klickar inte om de inte känner konstnärerna. Eller om hon kommer med kritik. Läsarna vill möta människorna bakom verken. De ger tusan i om budskapet är övertydligt eller måleriet saknar flyt. ”Du måste ut ur recensionsträsket.”

Elsas farfar brukade säga att på landsbygden sållades det fram lite andra egenskaper än i städerna. Att tåla. Kylan, mörkret, det fysiskt tunga arbetet, enformigheten, utsiktslösheten, fattigdomen.

Man stannade aldrig upp. Man bara fortsatte, vad som än hände. Om man dog kunde man visserligen inte fortsätta personligen, då fick någon annan i familjen ta över.

Om det blev missväxt åt man bark och rötter. Om åkern var för sank grävde man fler diken. Kanske hjälpte det inte, kanske grävde man ändå mer, för det fanns inget annat att göra. Man bara fortsatte.

Det var det Elsa hade gjort. Cheferna lyssnade hon inte på. I hennes släkt har det aldrig sållats fram några egenskaper för att handskas med auktoriteter på ett vettigt sätt.

– Riktigt så fattiga har vi aldrig varit, hävdade farfar.

Så hon fortsatte, och i stället för att skriva andra texter än tidigare, skrev hon fler.

En hand vinkar ivrigt längst fram. Det är Anna som vill visa att det finns en finns en ledig plats bredvid henne. Men Elsa kan inte. Hon måste ut, och det är bråttom.

Händerna skakar på ratten. Elsa kommer inte ihåg om hon kört förbi Grannby. Hon skruvar upp värmen i bilen. Ytterkläderna fick hon tydligen inte med sig.

Hon har bestämt sig. Det otänkbara har förvandlats till något oundvikligt. Hon kan inte leva så här, i ständig osäkerhet. Hon måste säga upp sig innan hon får sparken.

När hon kommer hem mejlar hon chefen. Därefter sätter hon telefonen på tyst och somnar i soffan.

När hon vaknar har hon femton missade samtal och sex olästa textmeddelanden. Någon bankar på ytterdörren, och ropar något. Elsa drar filten över huvudet.

Hon tänker inte öppna.

Men för tusan, nu står någon vid vardagsrumsfönstret. Genom den tunna filten kan hon se en gestalt. Hon ligger orörlig i soffan, låtsas att hon är osynlig för personen utanför. Av formen och rösten att döma är det Anna. Henne kunde hon tänka sig att släppa in, men tänk om hon inte

kom ensam. Först när hon hör ljudet av en bil som startar och åker i väg tittar hon fram.

Någon har tejpats ett papper på fönstret. Hon måste tända lampan för att kunna läsa texten: ”Det var bara ett tankeexperiment.”

– Ångra dig! Det var ett missförstånd!

Elsas vän Vera travar otåligt fram och tillbaka i sitt kök, tunikan fladdrar i kurvorna och rösten närmar sig ett rytande.

Elsa lutar sig tungt över köksbordet. Trots yllesockor, långkalsonger och fleece fryser hon.

– Jag måste få vin, du har väl en box på vinden, jag går efter den, säger hon.

– Nej.

Veras svar kommer som ett hugg.

– Jag har slutat. Det finns inte en droppe i huset. Jag har hållt ut allt. Jag hällde ut Mats whisky också. Han blev heltokig. Man kunde ha trott att det var han som drack.

– Vad menar du?

– Vad menar *du*? Att du inte förstätt hur mycket jag dricker? Du vet ju. Fast vi har aldrig använt det där ordet på A. Nej, nej, NEJ ...

Vera går till kylskåpet och tar fram en liten flaska märkt vitvinsvinäger. Hon ställer flaskan och ett dricksglas på bordet framför Elsa.

– Den här glömde jag att hälla ut. Drick upp. Helst genast.

Elsa öppnar korken och sniffar. Nån starksprit kanske, och en skvätt Limoncello. Vätskan har samma färg som vitvinsvinäger. Hon håller upp ett glas och tittar frågande på Vera.

Vera naglar glaset med blicken, men säger inget.

– Jag kan inte ångra mig, säger Elsa. Jag tittade på ett avsnitt av *The White Lotus* i går kväll, men jag förstod inte vad som hände. Jag kan för tusan inte jobba som kulturredaktör om jag inte förstår handlingen i en tv-serie. När nyheterna kom halv nio lät finskan som ett fullständigt främmande språk. Det var som om orden inte betydde något. Tidig Alzheimer, kanske?

Elsa håller upp glaset mot kökslampan. Handen skakar, men bara en aning.

– Vad är det för fel på mig?

Hon tar en klunk, blandningen är drickbar. Vera andas ljudligt men säger inget.

– Har du på riktigt slutat dricka, frågar Elsa efter en stund. Hur kunde du?

Vera försvinner in i vardagsrummet och kommer tillbaka med en sliten konstbok, som hon slår upp på bordet. En vitklädd kvinna ligger utslagen på en säng med huvudet vårdslöst hängande ner över kanten. Ögonen är slutna, ändå verkar hon se något som plågar henne. På hennes bröst sitter en figur med spetsiga öron och ett elakt flin. Han har kvinnan i sitt våld. Vera sätter fingret på målningens monster.

– Jag kallar honom Jagaren, för han jagar på mig. Jag måste få ett glas vin. Två, tre, fyra.

Vera flyttar fingret till en vit häst som med stirrande blick tränger fram genom den bakre väggen.

– Hästen är jag innan jag fått mitt första glas. Men se på kvinnan, är hon faktiskt plågad? Hästen osar av ångestfyllt ”måste”, men kvinnan behöver inte något längre. Hon har nått sitt mål. Det är jag efter femte glaset.

Vera skjuter boken ifrån sig.

– Jag ville inte vara hon längre.

Elsa är bekant med Henry Fuselis målning. Den heter *The Nightmare* och finns i flera varianter. På en är maran ett klumpigt troll, men här är det lilla monstret djuriskt, djävulskt. Hon föredrar den här versionen, den är mer dramatisk. Hon ser inte heller kvinnan som plågad. Hon har alltid föreställt sig att kvinnan upplever en inre extas.

”Jag heter Elsa och jag är stressmissbrukare. Att ha riktigt, riktigt bråttom är fullkomligt berusande.”

Det säger hon inte högt.

Hon vet inte vad hon ska säga. Det är klart, att sluta dricka slår att säga upp sig från jobbet. Det gör det väl? Det är stort, absolut. Ändå tycker Elsa att Vera snott hennes berättelse, hennes brytpunkt. Vera är på väg mot något nytt. Vart är hon själv på väg? Hon bestämmer sig för att åka hem.

– Jag kan inte köra, konstaterar Elsa förvånad när hon vinglar till.

– Det kan jag, säger Vera triumferande. Jag kör hem dig.

– Stanna, befaller Elsa när hon skymtar en skugga framför Marthagården.

Vera tvärnitar och backar in på gården. En container. Den är öppen i bortre kortänden.

Längst in ligger en hög bråte och ett stort antal fullpackade svarta sopsäckar. Men radade mot långsidan står ett tiotal fönster av gammal modell, med tre rutor i varje båge. Ett fynd! Perfekt för ett växthus. Och inte skulle någon ställt dem i en container om de inte skulle slängas.

– Vi tar dem, säger Elsa.

– Klart vi tar dem, säger Vera.

Tillsammans lyckas de få in alla 14 i bilen, Elsa skickar ett meddelande till Marthaföreningens ordförande, och Vera kör hem till Elsa hus, en röd stuga med vita knutar och stor, vildvuxen trädgård.

Klockan är bara nio, det är fortfarande ljust. När de lyft ut fönstren ur bilen går Elsa till garageförrådet och hämtar två spadar och två par arbetshandskar. Hon sträcker ett par mot Vera.

– Vill du också gräva?

Det vill Vera.

Stigen till det lilla trädgårdslandet bakom huset är lerig. Elsa tänker inte alls på att hon har nya, vita tränings skor på fötterna.

Här brukar hon odla någon rad nypotatis, koriander, dill och lök. Vårens ogräs har börjat sticka upp. Det får hon ta hand om senare. Nu gäller det att komma underfund med var växthuset ska stå.

– Här, säger Vera, och trycker ner spaden i gräsmattan.

Elsa nickar och tar sju långa steg från Vera.

– Hit gräver vi, säger hon.

Nog funderat. Elsa måste få sätta igång.

Elsa sätter sin spade mot gräsmattan. Grässvålen ska av. Sedan ska det grundas med grus. Så gjorde de när de byggde garaget, fast det var hennes sambo Jonatan som skötte allt. Han skulle veta hur det här ska göras, men han är på arbetsresa i Singapore. Lika så bra, han brukar fnysa åt de små växthusen som dykt upp överallt. Att det inte lönar sig. För allt som ska köpas. Ekologisk mull i små påsar. Designad keramik och gjutjärnsbänkar. Arbetsbyxor med lantligt romantiska namn och tvåhundra euros gummistövlar i rätt nyans. Som om hon skulle.

– Hur djupt, frågar Vera. Trettio centimeter?

– Japp, A4!

Elsa fiskar fram ett hopvikt papper ur bakfickan och vecklar ut det. Nu har de ett mått.

Under tystnad skär de loss kvadrat efter kvadrat av gräsmattan och lyfter dem i en hög. Det är inte ljust längre, men Elsa har flow. Är varm och smidig, orkar hur mycket som helst.

Hon vill inte sluta, vill inte gå in. Inne är inrutat. Ute är rörelse, inget är fastslaget, allt är oförutsägbart, gränslöst, trädgården kan ändra form på ett ögonblick. Nu står hon i ett växthusbygge.

Elsa i extas skulle hon heta om hon var en skulptur, en dikt eller ett musikstycke, det skulle gärna få vara något pompöst.

– Vad fan, säger Vera och Elsa rodnar, som om Vera hört vad hon tänkte.

– Nu är jag helt slut. Jag kommer att sova med huvudet hängande över sängkanten, säger Vera och trycker ner spaden i jorden en sista gång.

– Om man vill bli starkare behöver man göra lite mer än man egentligen orkar, säger Elsa med ett undervisande tonfall.

– Du pratar som en Jagare, säger Vera och tar Elsas bil hem.

Fågelsången mattas av, nattkylan lägger sig. Mitt i ett steg tappar Elsa all energi. Skorna är tunga av lera. Hon låter spaden falla till marken och börjar gå mot huset. Det ser ut att ligga väldigt långt borta.

Hon drar av sig de smutsiga kläderna i farstun och går och lägger sig utan att duscha, svetten får torka in. Hon somnar omedelbart.

När hon vaknar nästa morgon har en lista tagit form. Kolla hur man bygger ett växthus. Köp lecablock, armeringsjärn, murbruk och betong. Kör hem ett lass grus och lite sand. Skaffa fler fönster. Det är klart att det behövs fler. Hon sätter ett meddelande i byachatten: ”Gamla fönster och restvirke mottages för växthusprojekt. Har någon en cementblandare att låna?”

– Du förstår väl att du inte kan bygga ett växthus på egen hand.

Klockan är sju på morgonen. Vera har kommit oanmäld, klädd för en arbetsdag i trädgården. Elsa sitter på knä på marken och försöker bända loss en rostig femtumsspik från en grön bjälke, men just när den nästan är ute lossnar huvudet.

– Jag har kollat på Youtube. En tjej har gjort en video om hur man bygger ensam. Hur man kan luta grejor mot varandra, så att ingen behöver hålla i i andra änden. Fast hon byggde mot en vägg.

– Jag menar så inte allt rasar ihop nästa vinter.

– Jag hittade en video om det också. Hur man bygger ett växthus. Kan du hjälpa mig att gjuta grundmuren i dag?

Ingredienserna för en gjutning ligger i högar bredvid en gammal cementblandare. Sand, grus, sex cementsäcken. En tunna vatten, en spade, en skottkärra.

– Formen är svår att göra ensam, säger Elsa.

Tillsammans skruvar de ihop gamla brädor till en gjutform, med långsidorna lite över tre meter, och kortsidorna lite på två meter. Vera utgår från att Elsa har koll på måtten.

Till Veras förvåning verkar Elsa veta hur man blandar betong. När en sats är klar tappar hon ner den i en skottkärra. Vera får i uppdrag att hålla den i formen.

När Vera stjälpner ner den åttonde satsen i formen rinner betongen över kanten.

– Det räcker nu, ropar Vera för att överrösta ljudet från cementblandaren.

Elsa låtsas inte höra och skyfflar in material till ännu en sats.

– Sluta! Stäng av den förbannade mojängen.

När Elsa äntligen vänder sig om skriker hon till.

Vera har klivit ner i gjutformen. Gummistövlarna sticker upp några centimeter ur den våta betongen.

– Stäng av, vrålar Vera.

Elsa lutar sig med hela sin tyngd mot avknappen.

Det tar flera sekunder innan det blir tyst.

Vera drar efter andan.

– Du måste varva ner. Kan du inte se vad din Jagare gör?

– Min Jagare?

Elsa tar ett par steg mot Vera, men benen bär inte.

– Du måste..., hinner hon säga innan hon sjunker ner på knä i gräset.

– Tänk om du inte kommer loss, viskar hon.

Efter en stund kliver Vera ur stövlarna och sätter sig i gräset bredvid Elsa.

– Det tar flera timmar innan betongen torkar. Vi kan sitta här en stund och beundra installationen *Det räcker nu*, gummistövlar i betong.

– Jag tycker inte om den, säger Elsa.

Den spetsiga spaden skär ner i den svarta myllan under gräset. Gång på gång, i ett vasst V. Försiktigt lyfter Elsa upp de halvmeterlånga jordbitarna hon lösgjort. Man kan inte kalla det ett dike, det är bara tjugo centimeter djupt. Ett minidike är det kanske ändå. En kanal. Närmare bestämt två kanaler, som löper parallellt på ungefär en meters avstånd. Kanalerna är kanter på den nya odlingsbädden som hon anlägger. Den slingrar sig redan genom största delen av trädgården och kring växthuset, som hon lyckades få byggt på talko genom att bjuda på laxsoppa och öl. Mellan odlingsbäddens kanter får gräset ligga kvar, och i andra ändan har hon börjat täcka bädden med tidningspapper och kartong.

Elsa borde sluta gräva, men hon kan inte. Hon är Fuselis häst. Hon måste. Hon vill. Vill gräva.

Ännu ett tag. Ännu ett.

”Har någon en halmbal som blivit dålig? Kan ge fem kaffepaket i byte. Vill ni bli av med kartong och gamla tidningar? Sätt ett privat meddelande så hämtar jag.”

Det går åt otroliga mängder för att täcka gräset i bädden. Eftersom det visade sig att soprummen i den närliggande staden nästan alltid är låsta, har hon skrapat loss klistermärket med texten ”Ingen reklam, tack” från postlådan för att få mera tidningspapper. Vissa reklamtidningar har lämpligt papper, hon tar allt hon kan få, blöter tidningarna i vatten så att de smiter åt kring gräset och jorden och anpassar sig till minidikets form.

Hon skulpterar fram en väg, hon vet inte exakt vart den leder, men hon ser bilder av frodig mangold i mättade nyanser, svällande grön zucchini, och lila potatis – nej, den heter inte Violent Queen, utan naturligtvis Violet Queen. Hon visste inte att de här bilderna betydde något för henne, men hon inser nu att hon jobbar med ett konstverk.

Hon är konstnär.

Konstnärsmaterialen hittar hon i trädgårdsbutiker och hos andra odlare. Liksom vissa målarfärger har tomatsorterna löftesrika namn. Summer of Love, Rebel Alliance och Kiss the Sky. Äntligen har hon fått tag på en

planta Sergeant Pepper Bronze, som en kvinna i grannbyn drivit upp från frö. Den ska få paradplatsen i växthuset.

Ett åskregn har dragit in, men solen tittar fortfarande fram bakom molnen. Det är hennes favoritväder. Hon är inte rädd för åskan och störtregn får henne att rusa omkring ett barn på ett nöjesfält.

Nu ska tomatplantan ut i växthuset.

Regndropparna slår mot ansiktet när Elsa springer mot växthuset med Sergeant Pepper i ett stadigt grepp. Det är två sekunder mellan blix och smäll. Den hemsnickrade konstruktionen lysas upp mot en mörkt gråblå himmel. Allt omkring henne glittrar. Från schersminens vita blommor, körsbärsträdens blanka kartar och nässlornas genomskinliga taggar skjuter strålar av ljus. Det är berusande underbart, det är så här hon vill leva. Hon sträcker ut benen, stegen blir allt längre, de kan bli hur långa som helst. Det är så ljuvligt att hon nästan kissar på sig, men hon lyckas knipa, och hon håller Sergeant Pepper hårt mot sitt bröst, och hon ska aldrig släppa taget. Och en regnvåt spade döljer sig i det långa gräset och den grönmålade bjälken ligger kvar, och den huvudlösa spiken sticker upp som en förrädisk fyrbåk i miniatyr, och det borde inte vara möjligt men när hon tar det sista steget upphör tiden att existera.

SFV:s litterära tävlingar

Syftet med SFV:s litterära tävlingar är att främja intresset för att skriva skönlitteratur. Det finns två tävlingar: Arvid Mörne-tävlingen (för under 30-åringar) som instiftades 1986, och Solveig von Schoultz-tävlingen (för de som fyllt 30) som instiftades 2004.

Vartannat år gäller tävlingarna dikter, vartannat år noveller. Tävlingsperioden för båda tävlingarna är från den 15 mars till den 15 september. Prisutdelning sker i slutet av oktober.

Prissummorna är I pris 5000 euro, II pris 3000 euro och III pris 2000 euro. Förstapristagarna erbjuds även en kortkurs i skrivande på Nordens folkhögskola på Biskops Arnö i Sverige. Därutöver får alla som premierats i SFV:s litterära tävlingar också delta i ett skrivarseminarium.

Aktuell information hittas alltid under sfv.fi/tavlingar

Tidigare prismottagare i Solveig von Schoultz-tävlingen

2022 DIKTER		2019 NOVELLER	
I	Tiina Pitkäläinen	I	Otto Donner, Helsingfors
II	Ricky Lindén	II	Cecilia Langels, Vasa
III	Hannele Luhtasela	III	Marika Aminoff-Sundell, Esbo
Hedersomnämmande	Valter Holmström Julia Åman	Hedersomnämmande	Eva Höglund, Åbo Christa Nordlund-Hiltunen, Åbo
2021 NOVELLER		2018 DIKTER	
I	Louise Agnesdotter	I	Ann-Charlotte Palmgren, Åbo
II	Michael Hancock	II	Isabella Grüssner-Sarling, Pålssböle
III	Barbro Björkfelt	III	Johanna Evenson, Hammarland
Hedersomnämndande	Marie Metsö Ida Ståhl	Hedersomnämndande	Louise Agnesdotter, Helsingfors Eva Spikbacka, Hägersten, Sverige
2022 DIKTER		2017 NOVELLER	
I	Annakaisa Suni	I	Mats Backström, Jakobstad
II	Gunilla Malm	II	Maria Kallio, Korsholm
III	Sara Ebersson	III	Ulrika Hansson, Helsingfors
Hedersomnämndande	Emma Kancos Sara Nyman	Hedersomnämndande	Christa Nordlund-Hiltunen, Åbo Evelina Wilson, Esbo

2016 DIKTER		2009 NOVELLER	
I	Rickard Eklund, Vörå	I	Solveig Eriksson, Helsingfors
II	Malin Slotte, Helsingfors	II	Iris Backlund, Esbo och Maria Lönnberg, Esbo
III	Camilla Thelestam, Helsingfors	III	Maria Grundvall, Helsingfors
Hedersomnämndande	Bodil Granö, Esbo Linda Smith, Åland	Hedersomnämndande	Anna Olsson-Broman, Sibbo
2015 NOVELLER		2008 DIKTER	
I	Susann Uggeldahl, Esbo	I	Katarina von Numers.Ekman, Kyrkslätt
II	Maria Rönnqvist, Jakobstad	II	Christel Sundqvist, Vasa
III	John Christian Nordman, Pörtom	III	Katherine Laurent, Åbo
Hedersomnämndande	Nina Brander Källman, Östhammar Johan Fagerudd, Vasa	Hedersomnämndande	Mia Frank, Åbo
2014 DIKTER		2007 NOVELLER	
I	Sebastian Johans, Uppsala/Mariehamn	I	Katherine Laurent, Åbo
II	Åsa-Maria Berg-Levinsson, Fristad	II	Monica Fjällström, Pargas
III	Lisa Sjöholm, Stockholm	III	Monica Cleve, Helsingfors
Hedersomnämndande	Margaretha Sillander, Malax Linda Smith, Sund	Hedersomnämndande	Susann Uggeldahl, Esbo Christel Sundqvist, Vasa
2013 NOVELLER		2006 DIKTER	
I	Ann-Sofi Carlsson, Vasa	I	Utdelades inte
II	Solveig Eriksson, Helsingfors	II	Mary Kuusisto, Ekenäs
III	Ann-Christine Snickars, Åbo	III	Rebecca Crichton-Nylund, Kvevlax
Hedersomnämndande	Christa Nordlund-Hiltunen, Åbo Iris Backlund, Esbo	Hedersomnämndande	Kitty Wright, Kimito
2012 DIKTER		2005 NOVELLER	
I	Karin Erlandsson, Mariehamn	I	Mia Franck, Åbo
II	Sonja Nyström, Åbo	II	Olav Lönnbäck, Karleby
III	Kristian Brunell, Jakobstad	III	Camilla Ahlström-Taavitsainen, Helsingfors
Hedersomnämndande	Lotta Sanhaie, Helsingfors Ann-Christine Snickars, Åbo	Hedersomnämndande	Mikael Henriksson, Borgå Katherine Laurent, Åbo Puck Sumelius, Helsingfors
2011 NOVELLER		2004 DIKTER	
I	Ulf Överfors, Jakobstad	I	Anna Gullichsen, Sjundeå
II	Ann-Helen Berg, Åbo	II	Gun Andersson/On-Wilhelms, Pedersöre
III	Isa Fellman, Helsingfors	III	Camilla Lindberg, Tenala
Hedersomnämndande	Sonja Ahlfors Maria Ingman, Sibbo	Hedersomnämndande	Helena Kallio, Fiskars Maria Lönnberg, Esbo
2010 DIKTER			
I	Katarina Schmidt, Helsingfors		
II	Lotta Wilenius, Karis		
III	Ulrika Gustafsson, Hägersten		
Hedersomnämndande	Johanna Boholm, Jomala Aysha Andersson, Helsingfors		

Med sin naturlyrik etablerade **ARVID MÖRNE** (1876–1946) skärgården och kustbygderna som finlandssvenskarnas eget poetiska landskap. Han hörde också till de mest respekterade bland ”den svenska jordens” ideologer, som ville bygga upp ett folkligt, finlandssvenskt och patriotiskt nationalmedvetande.

Men för det svenska ekonomiska och politiska etablissemangen framstod Mörne i många avseenden som oppositionell person. Det var inte bara mot AKS och äktfinsk svenskfientlighet som Mörne höjde sin berömda djupa malmstämma; också mot Lapporörelsen och dess svenska gynnare, mot högerradikalism i allmänhet och även mot de kommersiella intressenas kulturella förmynderi yttrade han sig både som diktare och publicist. Mörne var också Finlands mest framträdande representant för den nordiska demokratins ”beredskapsdiktning” mot de totalitära tendenserna i 1930-talets Europa.

Redan som ung hade Mörne väckt uppmärksamhet med sin friska men ännu något oviga lyrik, men av den samtida konservativa kritiken ställdes han i skuggan av andra diktare. Senare bedömare har med skäl vänt på rangordningen.

SOLVEIG VON SCHOULTZ (1907–1996) nådde konstnärligt mästernivå både som lyriker och som novellist. Hon debuterade år 1932 med ungdomsromanen Petra och silverapan, som följdes av romanen December fem år senare. Hennes första diktsamling Min timme utkom 1940. Kriget hade stor betydelse för henne, liksom för många av de kvinnliga författare som debuterade på 1930-talet, vilket framgår av den självbiografiska Längs vattenbrynet från 1992.

Litteraturkritiken har i efterhand uppmärksammat att von Schoultz vid tiden för sin debut drogs till modernismen, som i början av 1940-talet var mycket omstridd.

Inom litteratur- och kvinnoforskningen har man fäst uppmärksamhet vid att von Schoultz utforskade ”samhällsmodern” – en kvinnotyp som ofta förekommer i kvinnotexter från kriget och efterkrigstiden. Solveig von Schoultz skildrar, ofta med en viss ironi, moderskapets många aspekter: från lycka till självupppoffring och åsidosättande av egna behov. Under hennes långa författarbana bemöttes detta på olika sätt. Under de första årtiondena fick hon god kritik för sin psykologiska insikt och sina kunskaper om kvinnor och barn. Under könsrollsdebatten på 1970-talet var kritiken njuggare, medan hennes texter senare bemötts med uppskattning även från feministiskt håll.

VINNARSKRIBENTER | 2023

Ulrika Nettelblad
Jessika Kriss Holmlund
Marie Metso
Johanna Dikert
Synnöve Rabb

Solveig von Schoultz-tävlingen

Syftet med SFV:s litterära tävlingar är att främja intresset för att skriva skönlitteratur. Det finns två tävlingar: Arvid Mörne-tävlingen (för under 30-åringar) som instiftades 1986, och Solveig von Schoultz-tävlingen (för de som fyllt 30) som instiftades 2004.